De porselein tafel

Olaf J. de Landell

bron
Olaf J. de Landell, *De porselein tafel*. Met illustraties van J.F. Doeve. Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels, Amsterdam 1951

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/land004pors02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

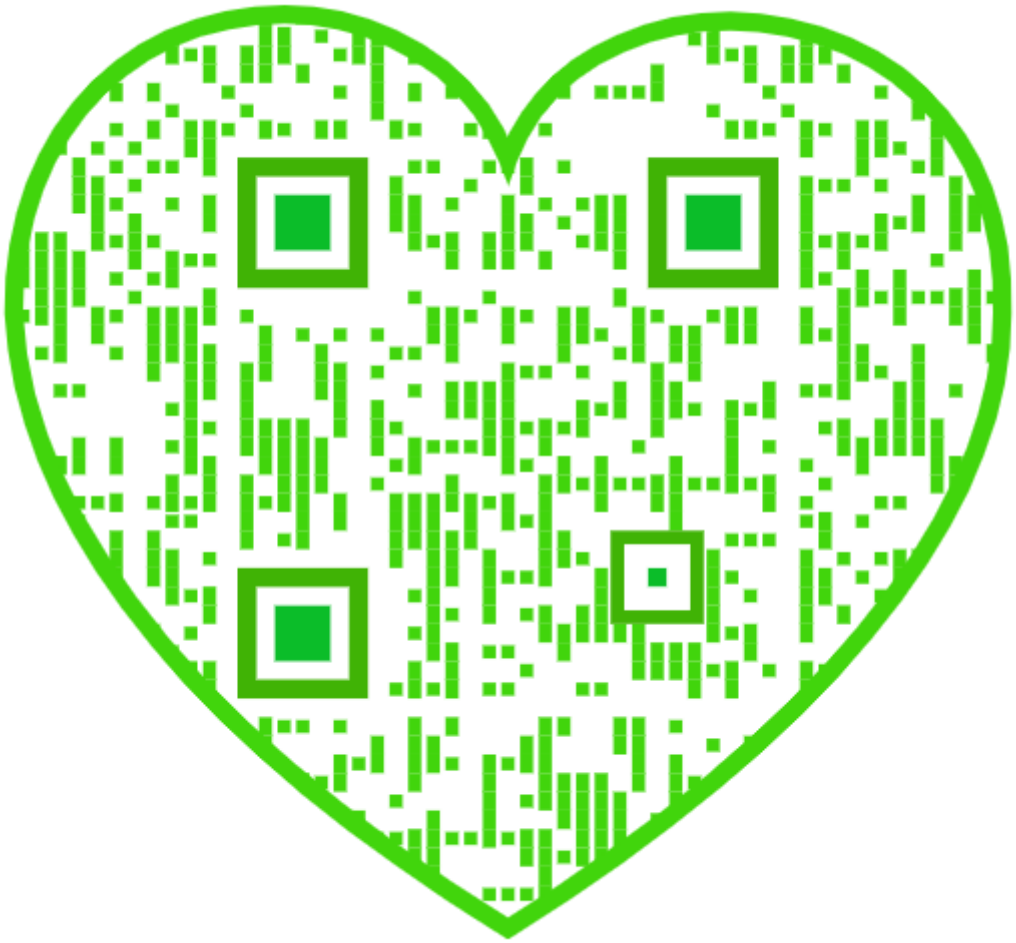

Voorwoord

NDER DE VELE BEZIGHEDEN, DIE EEN VERSTANDIG MENS zich voorneemt niet te doen, om daardoor tijd te sparen voor het wel doen van althans een deel der zaken, die hem oprecht ter harte gaan, behoort stellig het lezen van voorwoorden en inleidingen.

Nochtans ligt voor ditmaal onze sympathie niet aan de zijde van hen die voorwoorden negeren. Wij zouden hen, hetgeen helaas niet mogelijk is, met deze woorden zelfs hebben willen raden op hun schreden terug te keren om het voorwoord van ‘De Porseleintafel’ niet voorbij te gaan. Wij zouden dan ook hùn iets hebben kunnen vertellen over de prijsvraag waartoe het lezen dezer novelle de weg opent. Eerst wilden wij echter een enkel woord wijden aan die andere wedkamp, die dit Geschenk in het leven heeft geroepen.

Zoals ook in vorige jaren, werd wederom door de Commissie voor de Propaganda van het Nederlandse Boek een prijsvraag uitgeschreven onder een groot aantal letterkundigen, ter verkrijging van een novelle, bestemd om te worden uitgegeven als Geschenk voor de Boekenweek. Dertien letterkundigen stuurden manuscripten in. Uit deze inzendingen werd ‘De Porseleintafel’ gekozen en bekroond.

In de jury hadden plaats genomen Clare Lennart, Emmy van Lokhorst, Victor E. van Vriesland, Gabriël Smit en drie leden onzer Commissie. Het bekroonde manuscript werd ingezonden onder het motto: ‘Scherven en Geluk’. Over de zin van dit motto zullen wij zwijgen om er de novelle des te welsprekender over aan het woord te laten.

De tweede hierboven bedoelde prijsvraag is die, bestemd voor

de lezers van ‘De Porseleintafel’. Wij vragen hun te beoordelen wie dit verhaal geschreven heeft. Zij, die manuscripten inzonden, zijn allen achterin dit boekje vermeld, terwijl bij hun naam enige titels van publicaties van hun hand zijn opgenomen. Bij de beoordeling zullen die boeken, die men van de daar genoemde schrijvers en schrijfsters gelezen heeft, de beste leidraad zijn voor het vinden van de auteur dezer novelle. Voorts vragen wij de lezers ons in maximaal 40 woorden hun oordeel over dit verhaal te kennen te geven.

De antwoorden op deze twee vragen moeten voor 1 April 1951 onder gebruikmaking van de aangehechte kaart bij onze Commissie worden ingezonden. Na deze datum zullen de naam van de auteur en die van de winnaars der drie hoofdprijzen officieel worden bekend gemaakt. De kaart dient - boven het gebruikelijke briefkaarttarief - met f 0,10 extra te worden gefrankeerd. Deze f 0,10, die wij van de P.T.T. terugontvangen, zullen worden gestort in het Ondersteuningsfonds van de Vereniging van Letterkundigen, een fonds, dat aan letterkundigen in noodgevallen, finantiële hulp biedt.

Wij hopen, dat wederom vele lezers aan de prijsvraag zullen deelnemen en dat ettelijken hunner zullen ontdekken wie de auteur van ‘De Porseleintafel’ is.

Drie prijzen, een eerste prijs ter waarde van f 125,-, een tweede ter waarde van f 100,- en een derde ter waarde van f 75,-, zomede vijftig kleine prijzen zullen aan die vinders der juiste auteursnaam worden toegekend, die volgens het oordeel van de bovengenoemde jury zich het best van de taak hebben gekweten om in ten hoogste 40 woorden hun oordeel over ‘De Porseleintafel’ neer te leggen.

DE COMMISSIE VOOR DE PROPAGANDA VAN HET NEDERLANDSE BOEK

[1]

ET LOT MAT MIJN OVERGROOTMOEDER EEN ROMANTISCH levens-verhaal aan. Zo-iets is van meer waarde dan een goede indruk of een dure grafsteen, want lof en gebeiteld steen slijten beide af. Doch het romantisch verhaal vindt die rust niet. Het bloeit in de schaduw van een enkel hart of in de schelle schijn der publiciteit. Vrouwen koesteren het warmer dan mannen. Ja, zoals een vrouw het na jaren te voorschijn weet te brengen! - een beetje stijf in de plooien, ietwat kamferachtig; maar zij zal het laten ruisen en kleuren als een bruidskleed. Ik ben blij, dat er zoveel vrouwen in onze familie waren.

Zij, mijn overgrootmoeder, had zes dochters. Haar zoon (mijn grootvader) heeft het verhaal niet verteld aan zijn ega. Dat deed zijn jongste zuster, op een van die lang geleden regen-middagen, dat zij met mijn grootmoeder (haar schoonzuster; de schoondochter van de oude dame) voor het raam van een mooie kamer ergens zat, en de theeketel een lied door de uren weefde, vol tranen en verre danswijsjes: het leven is damp, in wolken verzongen, en God bestemt alle dingen daaromtrent.

Zij snoepten die middag amandel-hartjes van een roze porseleinen schaal. Mijn grootmoeder had vijf dochters. De oudste daarvan werd mijn lieve Moeder. Zíj vertelde mij de geschiedenis, welke mijn hart binnen zeilde met veel zinrijke vlaggen in top. Want het is een geschiedenis met een ‘les’.

Het verhaal spant tussen twee tijdvakken: Biedermeyer en Victoriaans; beide nog vol lessen. Gelukkig seizoen in de menselijke historie.

Vandaag, nadat ons verhaal vele jaren in mijn diepste innerlijk voor anker gelegen heeft, spiegelend in nieuwere tijden, deinend

op mijn gevoel, wil ik het doen uitvaren. Ik heb zoveel portretten, brieven en andere zaken onder ogen gehad, dat ik geloof, reisvaardig te zijn.

Toen Alberdina Hiskia Bonheure in het huwelijk trad met Orne Tacoma van Oenstra, bracht zij, behalve zeven grote kisten met een machtige linnen uitzet, ook nog een kleine zwarte koffer mee, met een gebogen deksel en ijzeren handvatten.

Daar zat niet veel bizonders in - het waren de zaken, waaraan zij zich als jong meisje nu eenmaal gehecht had: een ringetje-met-haar van een overleden broertje, een balboekje (hetwelk slechts vier namen bevatte), een bijbel waarin haar moeder vlak voor het sterven gelezen had, enkele romans, die toentertijd geschikt geacht werden voor jonge dochters en toch wel leesbaar waren, een gouden ketting met granaten in filigrain gevat, een dito armband. Dan een cornalijnen halssnoer, bijpassende oorbellen. Een zilveren haarkam van een rococo-voormoeder, een roze porseleinen schaal, een paar zwart zijden kousen en een zilveren reukflesje met eau de Cologne.

Is zij daarmee geportretteerd?

De bruigom, groot en blond, doch veel te ernstig door een zwak lichaam, en streng in de leer van Calvijn, gonsde minstens een half uur lang over de ijdelheid der ijdelheden.

Hij had zijn vrouw lief, ja-zeker; maar dat op zijn manier. Daar was hij een stijve Fries voor. En was het geen gloeiende schande, het haar van een doodgewoon mensenhoofd te willen ontwarren met edel metaal? - En al die lonkende stenen in goud, om de hals!... en een flacon met kunstmatige geur!...

Het schokte hem, op de dag van zijn huwelijk een onbekende karaktertrek in zijn echtgenote te vinden.

Alberdina Tacoma-Bonheure was zo'n lief jong vrouwtje! Zij stond bij een ronde tafel in het slaapvertrek, de zomer-middag-

zon glom over haar gladde kapsel met de trossen pijpekrullen bij de oren, en streelde haar rode wangen, omdat niemand anders dat deed.

Zou Calvijn in zijn leer niet een heel klein beetje rekening gehouden hebben met wittebroods-weken? -

Zij sloot langzaam en zeer beslist de koffer.

En ja - toen duurde het ook geen vijf minuten, of Orne zweeg. Misschien was hij te jeugdig, om zonder directe inspiratie van buitenaf geschokt te zijn. Mogelijk ook, waren de teleurgestelde ogen van zijn bruid een al te directe inspiratie voor teerder gevoelens...

Vast staat, dat Orne bij ogenblikken zwak was. In die momenten (en dat waren er gelukkig vele) aanvaardde hij zijn mooie vrouwtje mèt haarkam, reukflesjes en meer onnutte zaken, waarmee 'n mens z'n zaligheid niet gebaat is. Hij zal daarin als man wel niet alleen gestaan hebben, in die verleden tijd.

Maar dikwijls kon hij het brommen niet laten, als Alberdina Hiskia haar haren kamde met het zilveren instrument.

‘De duivel zit in die koffer,’ zei Orne Tacoma. ‘Vergeet hem, lieve vrouw!’

Zo sprak men op achtentwintig-jarige leeftijd tegen zijn liefste liefje, anno 1842.

De vrouw had er maar één antwoord op, dat nog niets verouderd is.

Zij glimlachte.

De duivel school inderdaad in die koffer. Niet echter zat hij verborgen in de wijnrode flitsen der granaten, of in de koele glans van cornalijn. Niet in de zilveren kam of het reukflesje, nee. De duivel lag gebed in het roze porseleinen bord.

Wij kunnen niet nagaan, of Alberdien dit zelf ooit bevroed heeft. Zij hield van porselein. Waarom toch?...

Deze liefde was in haar gevaren, toen ze als meisje van zeven jaar een blauwe, geglazuurde stuiter won, met een ijl wit tekeningetje erop van een trouwe hond.

'Fidelletje' noemde ze hem. Zij wist toen nog niet, dat honden ook wel eens Hector heten.

Alberdien had een oom in Makkum wonen. Die werd op een avond na het eten plotseling deelgenoot in het horizon-loos wijde visioen waarop een kinderhart dreef: Fidelletje.

Die oom had kinder-ogen, hij was nog niet eens verloofd. In een van de zeldzame flitsen, welke wij omstreeks de volwassenheid verliezen, aanschouwde hij het sprookjes-dier, zoals het uit de stuiter opstond en bemind was, praten en zingen kon, knuffelige speelkameraad en rijdier langs de sterren tegelijk.

De Makkumer oom gaf het kleine meisje een bordje met een meer uitgewerkt portret erop, van Fidel. Het was daarop een poedelhondje, schuimig grijs-wit tussen groene- en blauwe bloemen.

Niemand weet, of Fidelletje ooit stierf; maar het onwezenlijke verlangen uit de droom lag gefixeerd in aardewerk en porselein. Ook in de mooie roze Chinese schotel, die het jonge meisje Alberdien kreeg bij haar verloving.

Zij presenteerde 'alderhande' van deze schaal bij het eerste theebezoek als jong getrouwde vrouw. En toen haar zoon Tjomme geboren werd, stond de roze schaal weer op tafel, met drabbelkoeken.

Daarna zette zij haar in een kleine glazen kuifkast, tussen andere schone zaken: een spekstenen draakje, twee gegraveerde fluitglazen en een snuifdoos van barnsteen.

Een jaar later stonden daar ook zes eierschaal kommen, met dekseltjes. Een vriend van Orne had ze meegebracht, als overjarig huwelijks-geschenk.

Zij waren 'blanc de Chine', vertelde hij. En hij had er iets bij-

gevoegd van ‘ling ho’ of ‘ting ba’ - of was het ‘koe ping’?... Het speet Alberdina Hiskia, geen uitleg gevraagd te hebben; maar het klonk toen zo gek, en een dame behoorde bij dwaze woorden geen uitleg te vragen...

De gever was later echter al lang weer de haven uit.

Het duiveltje van Alberdien's leven verhuisde dus naar een glazen kuifkast. Als Orne haar begrepen had, zou het duiveltje misschien gevlucht zijn. Maar het huwelijk bracht hen geestelijk niet nader tot elkaar. De warmte en kwik-snelle offerbereidheid van Alberdien voelden zich verraden door de verwonderde kalmte van haar man. Hun levens waren in een vriendelijke, dorre intimiteit samengeknoopt. Zij waren echt keurige, fatsoenlijke mensen uit de vorige eeuw: voorbestemd om kalm en met mate hoger te klimmen. En de romantiek - die stond in de mooie kamer achter glas.

De volgende zomer beleefden de Tacoma's het half-weemoedig avontuur van een verhuizing: zij gingen naar Sneek.

Orne, wiens snijdende hoest geen werk binnenshuis gedoogde, had door een bevriende dokter aanbeveling gekregen voor de wegenbouw. Zijn ernstige blauwe ogen hebben menige grintweg door het Friese land zien ontstaan.

Het echtpaar had tot dan in de Hommerts gewoond, maar voor Orne's projecten lag dit oord te ver uit de buurt. Sneek was een middelpunt, met goede behuizing en betere scholen. Want ja, de roze schaal prijkte nogmaals met koeken voor het kraambezoek, toen de tweede zoon het leven kreeg; en Orne Tacoma wilde zijn kinderen hoger de omstreden ladder des maatschappelijken levens opstuwen. De weg moest open liggen voor Tjomme en Reitze.

De nieuwe woning lag buiten de Waterpoort, aan de Lemsterweg. Zij had een mooie gelakte deur met aan elke kant twee

ramen - het leek wel een notaris-huis! En achter de voordeur blonk een lange, wit gestucte gang met eiken deuren ter weerszijden. Het was inderdaad een beetje groot.

Eigenlijk heeft dat huis zijn stempel gedrukt op het kleine, donkere vrouwtje. Alberdien was te levendig om zich zo nederig op te lossen in de Calvinisten leer als haar lange, blonde echtgenoot. Zij was rap met lachen en een plotselinge boosheid over kleine vergrijpen kon òpschieten, dat velen ervan verschrokkèn. Maar toen ze voor het eerst in de blanke gang stond, en engeltjes en festoenen aanschouwde - en de niet minder indrukwekkende achterzijde van een schrobbende meid in een blauwe pon - toen besefte zij, Alberdina Tacoma van Oenstra te zijn. En de verantwoordelijkheid plooide een verzwegen hermelijn om haar schouders.

Zij richtte aan de zijkant een vertrek in als ‘kinderkamer’ - dat was heel modern. Het wekte een prikkeling onder de vooraanstaanden van Sneek. Dat nest uit de Hommerts moest zich niet zo veel verbeelden! ‘Juffer Tacoma’, zoals zij geheten werd, wist zich befluisterd en bekeken, wanneer zij langs 't Grootzand liep, of de Marktstraat overstak. Zo hevig omgreep haar dit eerst, dat zij vreesde, voor de ongeziene ogen te zullen uitglippen over straatvuil, of te struikelen. Maar het behoorde bij haar waardigheid, dit niet te doen.

De eerste bezoekers die zij ontving, vertelden nog een vreemd nieuwtje rond: men moest bij de Tacoma's de hele, witte gang ten einde lopen, want de mooie kamer lag aan de tuinzijde. De meubelen waren volgens de laatste smaak, het behangsel aan de muur grootbloemig en schoon. Zij hadden het kennelijk te hoog in 't hoofd, voor jongelui. Getuige een prachtige kleine kuifkast met kostbaar glas en zilver en dergelijke. Op de middelste plank stond daar onmenselijk mooi porselein, wit en roze.

[2]

p een middag kwam de meid zeggen: ‘Juffer, daar is Speyer.’ Dat bleek de opkoper van vodden te zijn. Alberdien's zakelijk bescheid, dat er in een jong huishouden geen vodden waren, had niet het verwachte resultaat: Speyer wilde de juffer zèlf spreken, antwoordde de meid.

Dit was vrijpostig. Juffer Tacoma van Oenstra schreed met een statige strafpreek op de tong tevoorschijn.

Speyer echter, een magere veertiger met glimmend krulhaar en natte rode lippen, wachtte haar woorden niet af. ‘Ik ruil ouwe kleer voor porselein,’ zei hij. Alsof hij het geweten had.

Alberdien stond doodstil.

Wellicht was zij het meest verslagen door de jubelkramp, welke haar hart doortrok, het tintelend verlangen in haar handen naar koel, dun porselein, de wellust achter haar ogen, voor glanzende kleur-vertedering.

‘Porselein,’ herhaalde ze, overrompeld.

‘Ik heb mooie schotels en kommen,’ verduidelijkte Speyer.

De verrassing was te groot. Zij had al te kijken gevraagd, vóór ze de hoge gang achter zich besefte.

Het was een bizarre gedachte, dat iemand op een handkar vol verflenste kleren en doffe rommel de koele adel van oud porselein meevoerde. Daar was een rijstkom, in satijnig crème kleur met kantige blauwe motieven. Die trok Alberdien het meest aan, daar die niet tot de consequenties van bijbehorende schotels of andere zaken leidde. Er kleefde bovendien een ondefinieerbare begoocheling aan, welke haar hart in galop joeg.

Alberdien moest het hoofd koel houden, daar Speyer lang niet goedkoop bleek.

‘Ik moet er mijn geld van hebben,’ zei hij.

Overigens had hij zijn eigen systeem. De juffer gaf wat ze te missen had van oude rommel, en Speyer hield aantekening, tot het vereiste bedrag bereikt was.

De dienstbode, naderbij geslopen en tot haar felle schrik onverwachts in het gesprek betrokken door Alberdien's vragende blik, beaamde blozend: Speyer stond heel eerlijk bekend.

Die middag offerde de jonge vrouw haar zilveren haarkam.

De voddenkoopman woog hem op de hand, zijn ogen geloken in beheerste verbazing. Juffer Tacoma kreeg haar blauwe kom, met nog een klein bordje erbij.

Toen ze scheidden, was er een opwindend contact tussen haar en Speyer. Hij beloofde nonchalant, nog wel eens langs te komen. Achter Alberdien's gedwongen denken openden zich verten van breekbare kleur-tovering.

Orne vernam tijdens het avond-eten omtrent de ruil. De kom stond op tafel, met rozen erin.

Een glans van blijdschap ging over het smalle, ouwelijke gelaat. ‘Nu ben je verstandig geweest, vrouw! Héél verstandig,’ zei hij, en bedoelde de haarkam. Hij kuste Alberdien, omdat ze afstand gedaan had van de ijdelheid.

Zij, hem terug-zoenende, voelde niet de bevangenheid welke haar altijd roerde, als Orne haar liefkoosde. Er waren nog kort tevoren ogenblikken geweest, dat ze had kunnen zingen of schreien om zijn vriendelijke blik. Die avond zag ze met snelle ogen, dat zijn hemd dun werd aan de hals. Ze besloot, van haar schraal huishoudgeld nieuwe te besparen, dat had haar man wel verdiend.

De oude kon zij dan meteen opzij leggen; ze had ook nog een onderrok met stroken, en een geruite zijden sjaal, die niet meer gedragen werd...

Van Orne's familie bemerkte Alberdien weinig. Het waren kalme, practische mensen, zonder al te veel genegenheid voor banden des bloeds. Van het eens grote gezin waren slechts twee broers en een zuster over. De anderen waren vroegtijdig heen-

gegaan door tuberculose en vliegende tering. De verhalen erover hadden Alberdien's oren geopend voor het hoesten van Orne, wat ze tot dan niet al te zwaar genomen had.

Toen ze twee maanden in het nieuwe huis woonden, kwam zijn zuster hen bezoeken. Op een ochtend hield er totaal onvoorziens een sjees stil, en eruit klauterde, vreselijk on-elegant in een overmaat van rokken en sjaals, Sytske Weistra geboren Tacoma van Oenstra. Zij leek een afgietsel van Orne, en zoals logisch genoemd mocht worden, miste zij in haar stugge blonde robustheid alle vrouwelijke charme. Van haar kant voelde zij zich ook niet aangetrokken tot het snel-bewogen schoonzusje, met haar donkere ogen en wisselende gelaats-uitdrukking. Er was een voortdurend tasten, een irritatie met elk woord.

‘'t Huis is wel wat te mooi, niet?’ vroeg Sytske, met een trage glimlach van kort ivoor in zwaar tandvlees.

‘Nee,’ antwoordde Alberdien poeslief. Zij sprak Hollands tegenover het Boeren-Fries van de andere.

‘Wat, heb je al twee kinderen?’ vroeg Sytske verbaasd.

‘Dat geloof ik wel,’ zei Alberdien.

Zij dronken samen koffie in de mooie kamer.

‘Je hebt wel aardig porselein,’ complimenteerde haar schoonzuster haar. ‘Maar wíj hebben toch nog even iets anders!... Je moet maar eens komen, en 't bezien.’ Wat Alberdien met een heel lief knikje incasseerde.

Ze wist niemand, die haar zo globaal ergerde als deze verklede vent. Ze had een gevoel, of haar zieleleven met logge vingers uit elkaar gepeuterd werd. Het was ondraaglijk. En Sytske moest toch het huis bekijken!...

Zij doordrentelden samen de vertrekken, waarbij welwillende critiek gehoord werd. Ten slotte stond Sytske stil in de slaapkamer, bij de hoge koffer met ijzeren hengsels, welke Alberdien bij haar huwelijk had meegebracht.

‘Dàt ding moet je weggooien,’ raadde Sytske haar. ‘Dat hoort niet in een net huis!’

‘Die is van mijn moeder,’ bracht Alberdien haar vriendelijk onder het oog.

Het resultaat was alleen een blik van hevige verbazing. ‘Daarom kun je 'm toch wel op zolder zetten!...’ vond de schoonzuster.

Hun afscheid was kil en dwaas, als van twee onbekenden, die noodgedwongen samen gesproken hebben.

Alberdien zag in haar hele huwelijk nog slechts tweemaal Sytske terug. En vond haar altijd vreemder en ergerlijker.

De oude zwarte koffer werd een schrijn van zoet zelfverwijt. Hij kreeg een wonderlijke lading, waaraan een licht, haastig genegeerd schuldbesef kleefde.

Wat is er veel slijtage in een huishouding, als men daarvoor de ogen opent!

De tweede maal, dat Speyer's sonore roep tot Alberdien doordrong, had een zaligheid haar hart omtinteld, zoals zij sinds haar eerste verlovings-tijd niet meer gekend had.

De man Speyer kon ze zich nauwelijks herinneren. Zijn klankrijke stem joeg een wellust naar porselein-geheimen door haar denken; en toen zij de zo normale combinatie van belgerinkel aan de voordeur met sloffende stappen van de meid in de gang vernam, hamerde het bloed in haar hals.

De ogen van de opkoper waren die van een engel en van een kwelgeest. Hij sprak lijzig in zijn stads-Fries over de schotel in zijn handen: een prachtig wit porselein met elegante bloemen, groen en turkoois, met veel roze. Zijn brokkelige nagel snapte de dunne rand, dat de ganse kom ervan zong.

‘Da's nou Yoeng Tsj'eng,’ zei Speyer.

De klank vluchtte, als een vogel uit haar hand. Was het dezelfde naam, die de kapitein eens genoemd had?... Of leken alle Chi-

nese woorden op elkander?... - Het gaf haar een klap op haar hart. Ergens in het ongeziene sprong een paradijs-deur zinderend open.

Alberdien knikte beduusd. ‘Roze,’ zei ze dwaas, en hoorde zelf, hoe hoog haar stem klonk.

‘Jewel, familie roze,’ gaf Speyer toe.

Zij voelde zich niet sterker dan de wolken aan de hemel, voortgeblazen door elke windzucht. Hoe graag had ze de benaming van de witte kommetjes in haar kast geweten! En had haar eigen roze schaal ook de omlijsting van zo'n zangerig woord, dat als dun porselein tot een accoord gebakken scheen?

Met een hoofd vol wuivende dromen liep Alberdien naar de zwarte koffer in de slaapkamer, en legde haar betaling uit op het beddebankje. Het kon niet genoeg zijn: de hemden van Orne; de onderrok - die een slijtplek had; de geruite zijden halsdoek; de gordijnen van de slaapkamer - want die waren werkelijk te kort geweest, heus, nieuwe waren daar beter, ook met het oog op Orne's hoesten; en een paar satijnen balschoentjes, die Alberdien best missen kon, omdat ze voorlopig niet meer naar partijen dacht te zullen gaan...

Zij stond even stil bij een mantel van haar overleden moeder. Ze dacht: ‘Ik moet mijn hoofd niet verliezen.’ Maar wat is het kleed, als wij de dode missen?

Ja, dat overpeinsde ze nog; en reeds had ze zichzelf beloofd, altijd aan haar moeder te zullen denken, als ze naar de nieuwe schotel keek - indien zij deze tenminste verkrijgen kon...

In haar diepste innerlijk was geen twijfel.

Speyer was kennelijk teleurgesteld, na de zilveren kam. Had hij verwacht, dat juffer Tacoma familie-juwelen te ruilen had voor breekbare waar?

‘Wat 'n beetje!’ zei hij, en greep harteloos de mantel van haar moeder, om die tegen het licht te houden.

In de huiskamer drensde de kleine Reitze, bijna een jaar oud; en een onrust omgreep Alberdien. Zij gaf Speyer haar zilveren reuk-flaconnetje erbij en besefte vaag, dat ze daarmee in de lijn van Orne handelde: het zou dan wéér een goede indruk maken... Maar Speyer haalde zijn neus op: ‘Ik kan 't er niet voor doen,’ aarzelde hij.

Nu had Alberdien moeten afbreken. Per slot was het geen spelletje Kat en Muis. Zij, die zo statig en welverzorgd de glanzende voordeur achter zich kon dicht trekken, en onder de gratie van een gouden oorijzer met kanten kap het hoofd neeg naar groetende voorbijgangers: de dokter, de bakker, een rekening-loper. Ze moest nu vriendelijk-gereserveerd zeggen: ‘Nou, dan deze keer maar niet, Speyer.’

De kom lonkte echter met zo'n blanke watergloed in het glazuur, en roze pioenen op een romig fond, en het gonzen van de edele klank was aan haar oor, telkens als zij het porselein betastte. - De droom stond rondom haar.

Ze zei Speyer, te wachten. En in de huiskamer, met haar ene arm om het huilende jongetje heen, grabbelde ze ongedurig tussen het verstelgoed. Tot haar hand de kostelijke wollen zuigelingen-doek vond: de in een zwaar ruitmotief gebreide vierkante sprei, met pico's en bolletjes.

Het kind, getroost met een schepje suiker, zweeg, terwijl de moeder als een dief de gave wit wollen doek wegnam.

‘Dit dan nog?’ stelde ze de opkoper voor.

Hij was niet verbaasd of blij. Zij was waarschijnlijk niet de eerste zwakke vrouw in zijn leven.

‘Nou..., goed,’ zei Speyer. En klagend voegde hij erbij: ‘Zowat geks heb ik nog voor geen ander gedaan!...’

De grote gebloemde kom werd met eerbied in de kuifkast gezet, bij de andere stukken.

Orne kreeg hiervan niets te horen.

Later zag Alberdina Tacoma van Oenstra een onbekende vrouw bij de Kolk, met haar moeder's mantel aan. Het was een arme vrouw; het kledingstuk was op een lugubere manier tot leven gekomen. Hoewel de vrouw voortliep zonder iets te bevroeden, had Alberdien het gevoel, dat de figuur in de mantel telkens omkeek. Dat was op een Zaterdag. En de volgende ochtend nam de dominé als tekst: ‘Over mijne kleding hebben zij het lot geworpen.’

Hij sprak indrukwekkend, over gehechtheid en begeerte.

Alberdien brandden de ogen achter de wimpers; zij had die dag hoofdpijn. Ze dacht verteerd te worden van spijt. Zo dwraas kan een mens gehecht blijken aan een kledingstuk, wat hij meende vergeten te hebben. Het was reddeloos weg. -

Zij voelde zich dagenlang triest en onwel. In stilte bad zij, die vrouw nooit weer te hoeven ontmoeten...

Vier weken later wist Alberdien, dat zij zwanger was. Het leven gaat zo snel. Toen rees als een fantoom de zuigelingen-doek voor haar denken: de wollige witte sprei, waarin een klein kindje zo kneuterig weggedoken kon belletjes-blazen.

Had ze dan hoofd en hart verloren? -

En in de kast stond de roze gebloemde kom, tot geen ander nut dan dromen wekken en bemind worden. Het gaf de jonge vrouw een gevoel van mislukking. Soms stond ze voor de kuifkast en bepeinsde, dat ze altijd aan haar moeder had willen denken, als ze de nieuwe kom zag. Dat had ze nog geen drie dagen kunnen volhouden.

In haar rusteloosheid kwam ze tot een bezoek aan een achternicht van Orne: Pietje Annema.

Nicht Annema woonde op de Oude Markt; een bejaarde vrouw uit de familie Tacoma van Oenstra, een beetje terzijde geraakt, op een kamer wonende tussen de herinneringen die haar restten. Er waren bij de verschillende Oenstra's grote slagen gevallen,

de verwende voornaamheid had geen veerkracht meer gehad, deze op de juiste wijze op te vangen. Een geestelijke matheid en lichamelijke zwakte hadden de welvaart van vorige generaties doen wegvloeien. Het geslacht was dalende in aanzien.

Alberdien, gezond en uiterst vitaal, zag hierop heimelijk neer - zij was nog te jong om grote familie-rampen in hun sluipende omsingeling te bevroeden. Haar eigen zoontjes waren welgeschapen en vlug, al had Tjomme, de oudste, wel eens klachten over zijn maag.

Alberdien had gemeend, nicht Pietje in een armelijk vertrekje te vinden, verlaten van geld en liefde, gelijk zoveel ongetrouwde vrouwen omtrent de leeftijd van zestig.

Het eerste, wat haar trof, was de rust in het smalle, voorname gelaat. Het tweede - en dat gaf haar een oorsuizing - was een kleine, doch zeer bizondere verzameling porselein.

Ze zou het altijd, overal vinden - -

'Ben jij Dientje?' zei juffer Annema, en trok de jonge vrouw naar het middaglicht van een enkel venster. De greep van haar hand had de koele onwezenlijkheid van jicht. Er hing een vage parfum-geur rondom, tegen het donker van de achterwand vingen de porseleinen borden het rimpelloze licht.

Ja, daar tussen het matte schijnsel van het theelichtje en de nagalm die de voorwerpen omzweefde, ervoer Alberdien iets, wat zij veel later pas met een gevoel van ijverzucht zou beseffen als groot geestelijk evenwicht. Dat was de erfenis van beschaving.

Nicht Pietje Annema sprak aardig, en wist zoveel te vertellen, dat de tijd sneller verstreek dan de bezoekster verwacht had.

Op een étagère-tafel met kommen en pullen stonden wel twintig silhouetten van voorouders, en daarvan wist Pietje Annema zulke bizondere dingen te verhalen! Zij bracht ze allen tot leven, en het leek Alberdien ten laatste, of de kamer gevuld was met een gezelschap van wonderlijke mensen, die zij allemaal per-

soonlijk kende. De oude vrouw toonde Alberdien die dag voor het eerst, wat voor reliëf een diepe liefde vermag te geven aan herinneringen en voorwerpen.

‘Wij hebben geen beter portret van de mensen die wij liefhebben, dan de herinnering, die we hebben willen behouden,’ zei nicht Pietje. En al gaven die woorden Egberdien het vaag besef, dat nicht Armenia's geboortedag in de onrustige laatste ademstoot der Rococo gelegen had, dan warmde zij zich toch aan de troostende waarheid die deze redenatie bevatte. Want de gedachtenis aan Alberdien's moeder was sterk en altijd aanwezig. -

Er was een rust in Alberdien gezonken, toen ze afscheid nam van nicht Pietje, en door de verstilling van de vooravond naar huis wandelde. Alle belangstelling voor porselein, haar verdriet om eigen fouten, het verlangen naar haar moeder - alles was teruggetreden in een schoon evenwicht.

Aan tafel vertelde ze aan Orne over het bezoek. Hij bezag glimlachend haar fonkelende ogen doch was gehaast en hoestte erger, door de damp uit de sloten, tijdens zijn werk.

Terwijl Alberdien Tjomme en Reitze naar bed bracht, ging haar man weer uit voor een bespreking bij notabelen.

Zij bedacht zorgelijk, dat hij een te druk leven had.

De dienstbode kwam goedenavond zeggen; zij had voor één avond permissie om uit te gaan, daar zij helpen wilde bij een zieke broer.

Doch later in de avond, toen Alberdien voor de porseleinkast stond, kijkend en peinzend over de verhalen, welke háár bezittingen mochten omzweven, vond zij zichzelf alleen in het huis. En haar geluk dwarrelde ongrijpbaar weg, haar samen latende met angst. De stilte kreeg eensklaps ontelbare stemmen: stemmen van ijl ceramiek en van een mantel, fluister-geluiden van hout en holle kamers.

Zij stond doodstil, terwijl de klamheid koelte over haar huid joeg. De wijdte was wurgend als het nauwste koord.

Bruusk wendde Alberdien zich naar de deur. Zij bedacht, nooit alleen geweest te zijn in dit ruime huis.

Met snelle voeten vluchtte zij van de lispelende stilte naar de zwijgende stilte, de gang in, die als een stolp over haar vrees stond. Ze wist zich een ogenblik geen raad, en struikelde als dol de voorkamer binnen.

Daarbuiten, op de Lemsterweg, lachte een mannenstem breeduit. Het troostte haar. Met een laatste schrik voelde zij iets vochtig-strelends tegen haar hals; het was een losgeraakt bandje uit haar muts. Toen zeeg ze neer op een stoel, en luisterde, of niet de mannenstem daarbuiten nòg eens lachen zou...

De angst had bezit genomen van Alberdina Hiskia. Hij zou haar nooit weer verlaten.

[3]

rne Tacoma zat peinzend in de keet welke voor de wegenbouwers was opgericht, bezijden het werk, toen een vrouwenstem zijn aandacht verbrak.

In de deur stond een arme boerenvrouw, zoals zij de laatste tijd dikwijls langs de weg gezien werden. Bedelen was streng verboden, doch in sommige gedeelten van Friesland heerste een zo schrijnende armoede, dat de wanhoop het volk vindingrijk maakte; velen zwierven over het land met koopwaar.

Ondanks een vage wrevel wilde Orne niemand wegzenden, deels omdat zijn goed hart het verbood, deels omdat diep in zijn denken een atavistische angst leefde voor vergelding.

De vrouw sprak het Fries van de Wouden, en toonde zich schuchter. Orne, wenkbrauw-fronsend omdat hij het vrouwvolk zelfs na zijn huwelijk moeilijk te begrijpen vond, wenkte haar, binnen te komen.

Buiten lachten en zongen de wegwerkers; een enkele stond terzijde en sloeg zijn armen om elkander: het was vroeg herfst, dat jaar.

Met het vrolijk gerucht van daarbuiten was het verhaal van de vrouw in felle tegenstelling. Hoe arm moest een moeder wel zijn, dat ze ertoe kwam, haar kinderen thuis te laten, en langs de wegen te gaan lopen met de kans, gearresteerd te worden?...

Zij had breiwerk te koop.

Orne, stoer en stil, wist zich onbeschermd tegen medelijden. Als man van fors werk lag de deernis voor mensen, die met twee stokjes een draad tot kledingstukken moesten verwerken, dicht aan zijn hart.

En daar stond nu een moeder van kinderen, haar wangen waren grauw en vlak. Haar onderdanige stem liet geen plaats aan de zwijgzaamheid welke zij vreesde, terwijl haar handen toonden wat ze had: pannelappen, truien, kindergoed, mutsen en omslagdoeken.

Orne nam de kindermutsjes in zijn onwennige vingers, en bekeek ze. Hij had het gevoel, ze reeds lang te kennen; zo immers had hij ze zelf bij zijn jongere broertjes en zusjes gezien, zo zag hij ze thuis, bij zijn vrouw, die de luiermand weer op orde bracht.

Hij kuchte eens, en wilde de vrouw niet aanzien, want vrouwen zijn zo slim. Zij raden mededogen en onkunde en verlegenheid - en als een vrouw in gewonen doen daar al zo schrikwekkend partij van wist te trekken, hoe dan wel één, die nood leed?...

Zij toonde hem een dikke, vierkante doek. Het was een stralendwit breiwerk, zacht als bont. En zij wenste wel, te hebben kunnen weten, wat er achter dat gesloten masker omging. Haar enige hoop op verkoop leefde in het feit, dat ze niet dadelijk weggezonden was.

Wat wilde een kerel, die toch geld op zak had, en maar bleef

zwijgen?... Manvolk was soms redeloos als rundvee. Zij waren in staat, een halve doek te willen kopen, omdat de hele hun te duur was...

Maar Orne zat na te denken. De doek was prachtig gebreid, met sterren en slingerrandjes, en een rand van dikke steken, als kettingen. Hij kon zich niet herinneren, zo'n doek ooit gezien te hebben. Dàt zou dus geen miskoop zijn...

''t Is het beste wat ik heb,' zei de vrouw. Dat had zij al twintig maal gezegd. Ze had er halve nachten op zitten tobben, omdat het olie-pitje telkens stikte, en dan weer opnieuw ontstoken moest worden.

'Dit dan maar,' zei Orne ten laatste. Zijn diepe stem verraste de vrouw. En in het vale licht van het raampje zag Orne, dat het niet alleen de kleine donkere vrouwen waren, die mooi konden zijn.

Hij legde zijn hand bezittend op de doek, en tastte dan snel naar zijn beurs. Het bedrag was slechts twee-en-een-halve gulden.

Zorgvuldig nam hij vier klinkende zilveren guldens uit zijn beurs, en gaf ze de vrouw in de hand.

'Je moet naar huis gaan,' zei hij.' 't Zal wel gauw donker worden, vanmiddag.' En tegen haar stamelend dank-spreken hief hij als groetend zijn hand op. Ze glimlachten allebei.

Toen was Orne alleen.

Eigenlijk lag de doek hem geweldig in de weg. Er was weinig plaats voor zulke dingen in de keet, overal lagen tekeningen en andere zaken verspreid. Tot overmaat van onbehagen kwam de voorman binnen.

'Nou nou, meneer,' zei hij, 'dat ziet er uit naar de wieg!' En toen pas begreep Orne, dat het mollige breiwerk naast zijn handen een zuigelingen-doek was. Met een verwarde beweging legde hij het ding verder weg.

Later, op de terugweg, lopend naast de kar met gerei, over-

peinsde Orne dat zij de volgende dagen te ver uit de buurt zouden zijn, om thuis te kunnen slapen. Dan moest er voor onderdak elders aan de weg gezorgd worden.

De mannen om hem heen liepen sloffend mee, pratend en zingend in de koude herfst-damp. De sloten langszij verwaasden onder de opkomende nevelsluiers, de horizon was tot enkele honderden meters verkort.

Bij zijn thuiskomst liep Alberdien hem hartelijk tegemoet. Ze wilde hem omhelzen, maar Orne ontweek haar zacht, eensklaps weer een beetje beschaamd over die gekke aankoop, waarmee hij geen weg wist, vrezend, dat zij zich vrolijk zou maken over zijn primitieve wijze van vervoer; want Orne had de doek om zijn buik gewonden, tussen broek en jas.

‘Zacht wat, Dientje,’ zei hij, ‘mijn pijp!...’

Alberdien voelde zich even teruggestoten, maar zij moest erom lachen.

‘Als je mij nou eens in je zak had, en je moest je pijp omhelzen, zou je dan ook zeggen: ‘Zacht wat, pijp! Mijn vrouw!...’?’ vroeg ze.

En dat gemakkelijke praten van haar bevrijdde hem. ‘Ik heb wat meegebracht,’ zei Orne. Zijn jas en vest losknopend, trok hij de doek tevoorschijn.

‘Da's voor jou,’ zei hij nog, toen hij haar het zachte witwollen ding in de armen drukte.

En hoe een vrouw nu altijd zo aller-dwaast kan reageren!...

Zij was overweldigd van een verbazing, zoals hij nog niet gezien had. Langzaam gloeide een blos over haar gezicht, zó diep, dat Orne meende, zijn vrouw te zullen zien barsten. Haar hals, haar oren, haar nek - - de hele blanke huid boven haar donkergroene japon werd van een ondenkbaar purper.

‘Is 't niet goed?’ vroeg Orne, lang niet op zijn gemak.

Toen lag ze eensklaps tegen zijn vest. Hij wist zich geen raad

met deze bloedrode zwijgzaamheid, en vertelde met moeilijk gevonden woorden over de arme vrouw, en dat hij geen keuze had weten te doen.

Nog aldoor bleef Alberdien woordeloos, en toen hij haar hoofd ophief, zag Orne, dat haar ogen vol tranen stonden.

Eén duizelig moment sloeg de angst door hem heen, dat zij een miskraam gehad kon hebben tijdens zijn afwezigheid. -

Wat kon hij ook bevroeden van haar zelf-strijd, van haar nederlagen! Wat wist hij van brandend schuldgevoel en slapeloze uren - -

'Ik vind het zo lief van je,...' zei Alberdien toonloos. En omdat dit niet de ganse waarheid was, wrong een vreemd berouw de snikken uit haar keel.

Zij huilde, zoals ze in haar drie jaren huwelijk nog niet gehuild had. Ze stonden verder van elkaar dan ooit. Orne troostte zijn vrouwtje zo goed als hij kon - en dat was niet zo bizonder best. Hij wist zich schutterig en onbegrijpend.

In een lichte ontstemming wendde hij zich tenslotte naar de etenstafel. En terwijl hij zelf de dikke groentesoep in zijn bord schepte, en door de dampwolken heen Alberdien's rode neusje begluurde, nam hij zich voor, niet weer onverwachts iets voor haar te kopen. Vrouwen waren en bleven raadsels. -

Alsof de Hemel Alberdien wilde beproeven, belde de volgende dag Speyer.

'Je komt te vaak,' zei Alberdien. 'Ik heb mijn huishouding en ben niet van plan veel geld uit te geven aan deze zaken.'

De opkoper lachte zo listig als de duivel zelf. Op zijn vlakke linkerhand had hij twee grote platte borden, monochroom groen-grijs. als bijna rijpend graan op het veld, en gelijkelijk blauw in de mysterieuze schaduwen. Nooit was het visioen nader aan de werkelijkheid geweest; Alberdien's hart stond stil.

‘K'ang Sji,’ zei Speyer, met eerbied in zijn stem. ‘Celadon, juffer!...’

Hij wist haar snibbige ontvangst naar waarde te bepalen: zij wilde sterk zijn, maar was het niet. En hij, als opkoper - moest hij niet ook leven?...

Alberdien verdacht hem ervan, zelf Chinese woorden te bedenken.

‘Al was het - -’ ze wist niets van die termen, jammer genoeg.

‘Ming,’ vulde de man aan.

Was dat niet de naam, die de kapitein indertijd genoemd had?

‘Al was het Amerikaans van duizend jaar voor Christus,’ zei Alberdien.

‘Watblief?!’ vroeg Speyer.

Zij hoorde heel duidelijk, dat zijn toon te vrij was. Het gaf haar een gevoel, alsof ze met hem worstelde. ‘Nee,’ zei ze ferm, en wilde de deur sluiten.

‘Och, maar juffer,’ wierp Speyer tegen, ‘kijken kost toch geen geld! Neem ze in handen, en beschouw ze goed, voordat ik ze straks naar de burgemeester van Leeuwarden breng. Tegen Speyer hoeft niemand te schreeuwen, juffer Tacoma. Zijn 't geen mooie schotels?’

Zijn scherpe woorden in de gemoedelijke toon ontwapenden haar snel. Ze wilde haar prestige bewaren, en kon dus de deur niet sluiten. Met een demonstratie van tegenzin nam ze een bord in handen. Het was koel en vreemd mollig in zijn glazuur. De kleur was wonderlijk, Alberdien kreeg er kippevel van langs haar rug.

‘Ik kom toch alleen maar, om 't es te laten kijken,’ pleitte Speyer, ‘en - nou ja, ik vind 't natuurlijk prettig, als ik iets vind, dat mooi zou staan in de juffer haar glazen kast...’

Bevreemd zag Alberdien hem aan. ‘Wat weet jij van mijn kasten, Speyer?’

‘Ei, nou, van 't verhuizen, vanzelf!’ zei de opkoper.

Hij was haar te glad. Maar vóór ze hem met een scherp woord had kunnen terechtwijzen, was hij zijn verhaal al begonnen, van de K'ang Sji-periode, bijna tweehonderd jaar geleden, die zulk prachtig porselein had opgeleverd: donkerrood en dit wonderlijk groen, - wat overigens al gemaakt werd in de tijd van Soeng - dat was omstreeks het jaar duizend... Toen heette het Loeng tsj'üan...

‘Ik wil zulke dingen niet verkopen,’ zei Speyer trouwhartig. ‘Zij verkopen zichzelf, juffer. Heb ik hier ooit om de deur gedraaid, om mijn geld? Ik heb jaren de tijd...’

De twee borden moesten samen zestig gulden kosten.

En wie, behalve dan wellicht een burgemeester van Leeuwarden, had zoveel geld ter beschikking voor schoonheid?...

Zij spraken lang samen, daar in die eerbiedwekkende gang; en met hun meest onbevangen gezichten wisten beiden, dat de begeerte Alberdien al ondergraven had. Er was te weinig tegenwicht aan droom en liefde, om het visioen uit te bannen; zij zou het porselein bezitten.

Bij nadere beschouwing ontdekte Alberdien in de collectie van nicht Annema ook een kom van celadon.

‘Dat vind ik toch zo mooi!’ zei ze. Vooreerst waagde zij zich niet aan Chinese namen.

Nicht Pietje was een welkome afleiding tussen de uiterst strakke deftigheid van het kleine stadje, waar iedereen alles van de rest wist, en toch zijn statie trachtte te bewaren.

Er kwamen weer verhalen los, over lang gestorven mensen, maar allen zulke warmbloedige, hartelijke karakters, even bont en vanzelf-sprekend vreemd als hun fontanges, hun pruiken, hun paniers en arcadisch gefestoeneerde feesten.

Over de bezittingen van nicht Pietje lichtte dat kakelbont ver-

leden, het neuriede zijn geheimen als een half-gebroken speeldoos, welke telkens flarden van oude wijsjes losliet. Alberdien luisterde met gloeiende wangen, zij vermoedde zulke heerlijkheden ook achter haar eigen bezittingen. Maar voor haar klonk de muziek pas in de ceramiek-betovering. Zij voelde de polsslag van een vervlogen paradijslijkheid in de vormen en kleuren, in de koelte van het porselein.

Na drie weken kwam Speyer weer aan de deur: of de juffer soms iets had van vodden, of oude kleer...?

Nee, zij had niets.

Uit een gesleten mantel had ze juist een jasje voor Tjomme geknipt, en Reitze kreeg nu het te kleine kledingstuk van zijn broertje. Met blijdschap wist Alberdien, dat zij bij het versnijden van de oude mantel zelfs niet aan Speyer gedacht had.

Was dat niet een teken, dat ze soms sterk kon zijn - - sòms? - Doch een week later kwam Speyer nogmaals; en Alberdien gaf hem drie gulden uit de huishoudbeurs.

Het was de eerste maal, dat zij dit deed. Een hevige onrust brokkelde haar gedachten. Haar handen zonken er werkeloos bij neer, er was iets, wat haar losstootte van haar dagtaak. Het geld moest verantwoord worden op de huishoud-lei. Er moest een leugen neergeschreven worden. De onwaarheid, die nog slechts als zwijgen tussen Orne en haar gestaan had, ging groeien.

Alberdien kon niet blijven zitten. Het huis was stil en hol. Daarbuiten lag de tuin, dor in de winterse atmosfeer. De straat zweeg ook, de stad wendde haar een kleurloos gelaat toe. Drie gulden - dat was een halve maand loon voor een flinke meid.

Alberdien had zo bitter graag de waarheid gezegd, tegen Orne! Maar zij wist, dat hij haar niet zou begrijpen; zij was bevreesd voor verwijdering, juist nu ze het derde kind droeg.

En de celadon borden kòn zij niet opgeven. Door dat geld was zij eraan vast gekluisterd, het leek een on-ontkoombare doem.

Als zij diep vernederd door het huis slenterde, geen uitweg ziende in de worsteling tussen haar begeren en haar trots, was het 't beeld van de mysterieuze grijs-groene borden, wat haar troostte. In Maart, na een strenge winter met veel ijs, gaf Alberdien het leven aan een derde zoon, en zij noemde hem Durk.

Het was een zware bevalling geweest. De baker had de gordijnen dicht gespeld, om de ogen van de kraamvrouw te sparen - dit was gebruikelijk. Orne zat diep bewogen naast het bed van zijn vrouw. Hij wist zo weinig te zeggen, maar hij hield haar hand vast in het donker, en fluisterde haar naam. Hij streelde de kille huid, en luisterde naar de kreun-kreetjes, die uit de wieg dropten. Gelukkig kon hij enkele dagen thuis blijven.

Speyer had toen al vijfenveertig gulden.

Dikwijls, als Orne 's avonds met Alberdien had willen afrekenen over het huishoudgeld, was de lei niet sluitend te krijgen. Er mankeerden stuivers, dubbeltjes, soms guldens. ‘Diversen,’ stond erbij geschreven.

‘Maar wat zíjn die diversen dan?’ vroeg Orne.

‘Ach, dat wéét ik toch niet meer!’ zei het kleine vrouwtje. En als hij dan haar donkere, vermoeide ogen gezien had, en haar zwaar lichaam, had hij maar gezwegen; om haar te ontzien.

Nu, bij het kraambed, peilde hij teder haar verlangens; hij wilde Alberdientje zo graag een schoon geschenk geven, om haar te eren als de moeder van zijn zoons. Wat begeerde zij?...

De baker vermaande hem, niet zo veel te praten! Had hij dan geen hart voor het arme zwakke wezen, dat daar half leeggebloed in haar bedstee lag?...

Doch uit een diepe droom hief Alberdien zich op, en aan haar stem hoorde Orne, dat ze glimlachte, toen ze zei: ‘Geef me dan es vijftien gulden, man.’

Vijftien gulden?? - Dat was een heel bedrag, voor Orne Tacoma. ‘Wat wou je daarvoor hebben?’ vroeg hij.

En ondanks de vriendelijke toon wist Alberdien in het duister, dat híj niet glimlachte.

‘Dat zul je wel zien,’ fluisterde ze. ‘Als ik weer op ben.’

Het duurde nog bijna twee maanden, eer zij weer overeind was. Toen vond Orne op een Zondag, dat hij in de mooie kamer snuffelde naar zwavelstokken, twee prachtige borden in de glazen kuifkast staan. Zij hadden een matgroene tint, en boeiende motieven, welke in het effen glazuur gegrift leken.

Die had Alberdientje voor zijn vijftien gulden gekocht.

Hij vond het dwaas, om twee borden te kopen, die je niet gebruikte, als je toch nog een roze bord had staan, en zo veel gewone borden in de keukenkast!

Maar het leek hem niet te duur.

Wellicht is Speyer een fijn tacticus geweest; Alberdien zag hem in geen half jaar terug.

En toen hij daarna zijn roep in de buurt deed horen, en haar de onrust door de aderen joeg, bleek hij niets verlokkends bij zich te hebben. Hij kwam langs, zoals elke vodden-koopman langs kon komen. Alberdien's geweten vouwde de sidderende vleugels.

Het leven verliep in de dagelijkse zorgen, de omgang met enkele bekenden in Sneek, een bezoek aan haar vader in de Hommerts, enkele verfrissende visites aan nicht Pietje Annema.

De verhouding tussen Alberdien en Orne bleef gelijk: zij hielden op een verre, niet geheel wezenlijke manier van elkaar. De dagelijkse sleur nam hun genegenheid op de schouders, en droeg haar sjokkend mee in het gareel. Kleine noch grote dingen verdiepten de innigheid. Orne had zich neergelegd bij de raadselachtigheid van vrouwen, Alberdien vernam uit vage gesprekken met andere dames, dat mannen allemaal gelijk waren.

Zij meende het toch goed getroffen te hebben: hadden zij het

niet tamelijk zorgenvrij, met een regelmatig inkomen, en nooit barse woorden in huis? Weliswaar kon zij haar man niet geheel volgen in zijn streng-vrome houding ten opzichte van leven en kerk; haar rappe bloed hield onder de donkere japon met hoepelrok en de mantille een dartelheid in bloei, waarvan Orne stellig geschrokken zou zijn, als hij deze gekend had. Alleen de jongetjes in de speelkamer kenden haar, bij tijd en wijle. En een enkele meid, wegens oneerlijkheid weggezonden, had wel eens al te levendige verhalen aan anderen verteld; maar wie gelooft een oneerlijke meid? -

Juffer Tacoma van Oenstra was langzamerhand in Sneek ingeburgerd, zij werd algemeen met achting gegroet.

Het gezin breidde zich uit, gelijk andere gezinnen. De kleine Durk was anderhalf jaar oud, toen er een dochtertje geboren werd: Pietje. Voor de kleine jongens was het een sensatie: een zusje. En even had het geleken, dat het meisje de ouders nader tot elkaar zou brengen. Na de drie zoons had Orne zo'n vreugde getoond over dit dochtertje, hij was eensklaps van een stralende tederheid geweest.

Alberdina Hiskia had zich overrompeld gevoeld door het leven. Zij had geschreid van dankbaarheid om deze genegenheid - het verraste haar, het gaf haar een gevoel, alsof er kwade gebeurtenissen uit haar leven waren weggewist.

Orne begreep haar tranen nog minder dan haar onverwachte vrolijkheid, hij was weer teruggezonken in zijn drukke werkzaamheden, al bleef er een schijn van gulden herinneringen in hun samenzijn.

Alberdien verviel in de kleine, charmante zonde: zij ruilde aardige Delftse lijzen bij Speyer voor oude kinderkleren. Er was een afwachtende rust tussen koopster en leverancier. Het leven scheen tot een aardige, kalme stabiliteit te geraken.

Maar toen Durk drie jaar oud was, gebeurde er iets vreemds: op

een ochtend betrapte zijn moeder hem, terwijl hij een zandkoekje graaide uit de kristallen doos, die van bezoek nog op tafel stond. Zij riep het kind bij zich, en vroeg hem ernstig, wat hij daar gedaan had. Hij zag haar open aan, en leek niet te weten, wat zij bedoelde.

Ze bezag zijn handjes: die waren niet vet. Nergens vond zij kruimels; het koekje was onvindbaar.

Dan vroeg ze hem, of hij geen koekje genomen had. Het jongetje zag haar aan en zei ‘nee’. In twijfel glimlachte ze, ging de kamer uit en liep de gang door. En terug sluipend, zag ze door een kier van de deur, dat hij het koekje uit zijn kous haalde en opat.

Alberdien dacht, dat haar hart zou scheuren. Want zij herinnerde zich de schuld van het huishoudgeld, welke zij tegelijkertijd met dit kind gedragen had. De strenge straf, welke zij de kleine jongen oplegde, kon haar angst niet tot zwijgen brengen.

[4]

Het leven rijpte. Orne's stem werd op belangrijke vergaderingen gehoord, Alberdien ontving deftige mensen. Het huis bleek niet te groot, achteraf. Ook niet, wat ruimte betreft; want de volgende jaren brachten het echtpaar nog vele malen de angsten en vreugden der geboorte.

Een jaar na Pietje werd nogmaals een dochter geboren: Sytske. En anderhalf jaar daarna weer een zoon: Willem. Het waren allemaal levendige kinderen, behalve Tjomme, die de peinzende blik van zijn vader geërfd had. Moeder Alberdien regeerde in het eerbiedwaardige huis op de Lemsterweg met vaste hand, haar levendige aard had eindelijk een bestemming gevonden. Doch haar vriendelijk medeleven liep in de beslommeringen wel ietwat terug.

Toen de kleine Willem ruim een maand oud was, zouden de Tacoma's een belangrijk bezoek ontvangen, en door de drukte

met zes kleine peuters vergat Alberdien, tijdig kruidkoek in huis te nemen.

Zij ontdekte haar verzuim pas om zes uur in de avond, vlak na het eten. Tjomme en Reitze, jongetjes van zes en vijf jaar, werden in hun winterjassen geschoven en, van drie stuivers voorzien, uitgestuurd. Het was een winderige avond, de oostenwind voorspelde vorst. ‘Aan de huizen-kant lopen, en gauw terug,’ zei Alberdien. Twee hummels gingen de donkere avond in.

Daar was het zeer onbehaaglijk. Het water van de Geeuw fluisterde hoog tegen de boorden, de koude stak in het vlees, en dreigend torende Sneek onder een woeste wolken-hemel.

De kinderen haastten zich. Hijgend deden ze hun boodschap in de bakkerswinkel op 't Grootzand, en renden terug de brug over, de straten door, hand in hand.

Het was een moeilijk jaar geweest voor Friesland. Oogsten waren mislukt, het ongeluk had alom over de landerijen rondgewaard en de honger spande zijn fuiken bij elke deur.

De kleine jongens waren nog het Hoogeind niet af, of achter hen sloften mannen-schreden mee. De kinderen liepen sneller, de handen stijf in elkaar gesloten.

Tjomme hield de koek onder zijn arm geklemd. De schreden achter hen bleven volgen. En nog vóór de Waterpoort zei een gonzende mannenstem aan hun oor: ‘Wat hebben jullie daar?...’ De kinderen begonnen sprakeloos te draven. Hun handen knepen in elkander, hun adem werd door de wind weggesneden.

‘Is dat eten?...’ gromde de stem.

Zij liepen zo hard zij konden. De rovers-stappen dreunden naast hen mee.

‘Geef hier,’ zei de barse stem.

Reitze begon te huilen.

De man greep de koek en trok.

Tjomme, achter adem, en zijn broertje meesleurend, knelde de

koek zo stijf mogelijk onder zijn arm. Hij boog het hoofd half snikkend, voor eventuele klappen. De afstand was zo kort anders, en nu, met de verlichte ramen van de nog niet gesloten woonkamer reeds zichtbaar, eindeloos ver...

De dief rukte zo aan het pak met kruidkoek, dat de kinderen er scheef van kwamen te lopen, en over elkander struikelden. Met een plof vielen zij. De man, overwinnaar in dit angst-duel vlak bij het huis, verdween in de avond met de buit.

Toen de jongetjes binnen kwamen, kreeg Alberdien een geschreid verhaal van twee modderige gezichtjes. Het klonk zo bizar, dat zij er niets van geloofde. De twijfel was zo snel in haar denken, dat zij het ontstaan ervan niet eens besefte. Ze dacht aan Durk, die een koekje had gepakt. Een schuldige woede vlamde in haar op. Streng bezag ze de zoontjes.

‘Jullie hebben gevochten, en de centen verloren,’ zei ze scherp. ‘Vertel me niets anders, want jullie zijn veel te gauw terug!’

De ontzetting op hun gezichtjes begreep zij als angst voor dit moederlijk doorzicht. Ze toonde zich niet boos, maar streng, zoals een moeder voor zoons behoorde te zijn.

-

De kinderen werden nogmaals uitgezonden, met wederom drie stuivers in hun vuistje, en de vermaningen vergezelden hen tot op straat.

Ditmaal duurde hun terugkomst vreselijk lang. En zelfs tijdens het zeer aanzienlijk bezoek, later op de avond, werd Alberdien tot tweemaal toe gestoord door de meid, die kwam waarschuwen, dat Tjomme en Reitze nachtmerries hadden, en huilden.

Pas de volgende ochtend, toen bij helder daglicht bleek, hoe verscheurd Reitze's jasje was, en toen Alberdien zelf in de okselholte van Tjomme's rechter-mouw een totaal platgedrukt stuk koek vond, viel haar hart eensklaps open in een wijd besef, wat er gebeurd was. En brandend berouw en medelijden schoten in haar omhoog.

Haar zelfverwijt was veel heviger dan enig begrijpen de vorige avond. Zij was alle strengheid vergeten, welke een moeder in acht diende te nemen bij de opvoeding van zoons. Ze stond met de jasjes in de hand voor de bedstee, en tranen beletten haar, de kinderen slapend te zien liggen.

Doch de volgende dag legde zij het niet-te-repareren kinderjasje in de zwarte koffer. Speyer had haar kortelings een wonderlijke porseleinen eau de Cologne-flacon getoond, met een zilveren dop.

Juffer Van den Berg, een weduwe, die veel van porselein hield en Alberdien's verzameling eens was komen bekijken, had in Sneek het vrolijk verhaal rondverteld, dat juffer Tacoma zo verschrikkelijk bang was. Samen hadden zij in de voorkamer gezeten, meneer was nog niet thuis en de dienstbode had bij de dokter een boodschap moeten zeggen, toen de beide dames in het achterhuis gerucht meenden te horen.

Daarbij had zich het toneel ontwikkeld, dat juffer Tacoma, op aandringen van juffer Van den Berg, na schromelijk lang nadenken met haar samen naar de keuken was geslopen, bijgelicht door een flakkerende kaars. Ter plaatse aangekomen had juffer Tacoma, die een pook meegenomen had om haar eer te beschermen en haar leven te verschansen, genoemd voorwerp onverwachts om de hoek van de keukendeur over de tegelvloer geworpen, met de schelle vraag: ‘Is daar iemand?...’ Toen zij geen antwoord kreeg, had juffer Tacoma menen te moeten begrijpen, dat de dief dus in de salon was (die immers aan de tuinzijde lag), en aangezien zij slechts één pook had meegenomen, had zij de kaars laten vallen, en was, haar gast als dol voor zich uitstuwend, teruggestoven naar de woonkamer. Juffer Van den Berg had daar een gillende lachbui gekregen, welke zich slechts met een ‘frambooske’ liet stelpen; en de collectie porselein had zij niet te zien gekregen, die avond...

Orne hoorde het verhaal van al te welwillende derden. ‘Ben jij zó bang?’ informeerde hij bij Alberdien.

Zij glimlachte met haar fonkelende lach van donkere ogen en witte tandjes. ‘Zo doe ik het altijd,’ zei ze, half coquet.

Dat was een van de zeldzame keren, dat Orne in de lach schoot. Hij wist echter niet, dat Alberdien's eigen woorden haar overal tegemoet kwamen als een gevleugeld stopwoord. Had ze niet al tweemaal in winkels, en zelfs één keer op de hoek van een straat moeten horen: ‘Is daar iemand?!...’ om dan argeloos voorbij te moeten gaan...

Intussen kwam de dokter, want Reitze was een beetje koortsig. Hij zag bleek, en mocht niet buiten.

Op een ochtend, juist toen Orne thuis was, kwam de oude heer Bonheure op bezoek, om zijn dochter Alberdina Hiskia een geschenk te brengen. De oude Bonheure was een vrolijke baas, vol grappen en met een open oog voor de kleine vreugden des levens. Hij wist geen groter genot, dan zijn ernstige schoonzoon dermate boordevol grappen te stouwen, dat zijn gezicht ten laatste niet anders kòn doen dan ontspannen.

‘Heb je al gehoord van die vrouw in de Lemmer? Ze liep aan de zeekant te praten, en opeens kwam de wind onder haar hoepelrok, en daar ging ze!... En in Amsterdam wouen ze haar geen reisgeld geven om terug te keren, daar zit ze nou op zuidenwind te wachten... En ze heeft al passagiers ook...’

Daar kon Orne maar nauwelijks om lachen, want de mop was niet fijn.

‘En dan juffer Atema, uit Jutrijp?... - Die vond 'n vogelnestje op zolder. Nou, ze was tot tranen geroerd, en sprak er met ieder over! Maar haar buurvrouw zei: ‘Als 't 'n ooievaarsnest geweest was, - dàn had je ze 's moeten horen!...'’

Daar kon Orne alleen maar bij knikken: juffer Atema was ongetrouwd. Nee, hij vond zijn schoonvader triviaal.

Doch deze was al lang aan het volgende vertelsel: in Gaastmeer woonde een man, die de hele dag zijn schoonfamilie over de vloer had. Op een avond zaten ze er allemaal tegelijk, behalve ‘pake’*. ‘Die komt nog,’ had de schoonmoeder al gezegd. Toen, net tijdens het eten, piepte de deur. ‘Daar is 'ie!’ zei de vrouw van die ongelukkige man. Maar het was pake niet: het was een losgebroken stier, die met krakend en rinkelend geweld de tafel ondersteboven liep.

Toen de gastheer na enig tasten de pap uit zijn ogen geveegd had, en al te overtollige scherven van zijn kleren geschud, zei hij: ‘Ik wou wel, dat de hele familie zo deed, dan had ik ze al lang d'ruit geschopt!’ En daarna begon hij pas, de anderen overeind te helpen.

Orne kon een brede grijns niet weerhouden, waarop Bonheure quasi beledigd zei: ‘Wat is dat! Lach jij om pake?’

De vrolijke man had voor zijn dochter een plat, rond pakket meegebracht.

‘Schoonheid en scherven brengen allebei geluk,’ zei hij. ‘Dus dit dan maar voor mijn Dientje.’

In het pak zat een prachtig bord, Chinees porselein. Het was grijs-wit, met bruin-rode- en groene draken-figuren. Het was, ook door zijn enorme afmeting, van een fantastische schoonheid.

‘O,’ stamelde Alberdien, ‘wat - - pràchtig!...’ Haar ogen leken vastgezogen aan de glanzen van het émail der figuren, haar glimlach scheen de verstilling van het glazuur te weerspiegelen. Zij vlijde het porselein op de tafel, en vloog haar vader om de hals.

Orne stond dit alles aan te zien, en hij viel ten prooi aan wonderlijke gevoelens. Zó had Alberdien hèm nog nooit omhelsd. Had hij haar nimmer echt blij gemaakt?...

* Grootvader.

Ja, ze moest in deze uitbundigheid alleen gestaan hebben... Maar hoe kon een mens zó verheugd zijn over gekleurd aardewerk? - Haar ogen waren hem volslagen onbekend, op dat moment. Hij, de kalme, evenwichtige rekenaar, schrok van de verzotheid in haar blik. Er schitterde een licht in, dat hij heks-achtig vond. - Toen voor het eerst drong het tot Orne door, dat Alberdien's zwak voor porselein langs grenzen liep, welke ver buiten de zijne lagen. Het schokte hem, als iets onvermoed slechts.

Terwijl hij zo mijmerde, doemde voor zijn gedachten de kuifkast in de mooie kamer op; er praalden langzamerhand véél porseleinen zaken in. Daartussen stonden de twee antieke fluitglazen, het spekstenen draakje en de barnstenen snuifdoos als ongenode gasten.

En had Alberdien toen, bij de geboorte van Durk, niet ook twee porseleinen schalen gekocht...?

Vreemd, onberekenbaar was het leven, dat je bond aan een andere mens, wier innigste gedachten je niet kende...

In de namiddag ging de oude Bonheure ook naar boven, waar de kinderen sliepen. En Alberdien, snel geabsorbeerd door haar huishouding, vernam zijn stem, als hij de kleine zieke Reitze vertelde van de draak in het Rode Klif, en van Sterk Smidje, die zich in een put liet zakken om te kijken, wat er onder de aarde was.

Later, beneden, was de oude man onverwacht stil. ‘Heb je de dokter bij dat jongetje gehaald?’ vroeg hij. En op Alberdien's bevestigend antwoord: ‘En - wat zei die?...’

Alberdien was druk in de weer met koek snijden; - zij had toch nog zo weinig zorgen gekend. Reitze was wat zwak, hij mocht niet buiten, men moest hem warm houden.

‘Wat denkt vader dan?’ polste Orne. ‘Kunnen het geen groeikoortsen zijn?’

Alberdien wist met vertedering, dat hij dit zei om haar. Zelf

was hij van nature te somber, om aan groeikoortsen te geloven. Hij had al gezegd, dat het kind ziek was.

‘Ik weet het niet,’ zei Bonheure. ‘Ik ben geen dokter..., maar - ik heb er meer zo gezien...’ Hij zuchtte.

Een kilheid prikkelde over Alberdien's handen. Rammelend zette ze de kopjes neer. Zij wist, dat er zowel bij de Bonheure's als bij de Oenstra's velen gestorven waren aan tering; deze vreselijke ziekte, waarvoor de artsen nog geen genezing kenden. Langzaam, schrikwekkend onmerkbaar, drong tot Alberdien door, dat er een schemering gedaald was over haar geluksgevoel. De kamer nam het geluid van lachen en praten niet meer aan, haar vader keek strak.

‘Ach, maar ònze Reitze!...’ wierp ze tegen, met haar onverwoestbaar optimisme.

De mannen antwoordden niet. Dat was het ergste.

En in de stilte, die Alberdien nog trachtte te breken door iets goeds en hoopvols aan te tonen - en zij vond niets -, gingen haar gedachten naar een verscheurd kinderjasje, boven, in de zwarte koffer...

Het lag er niet meer; Speyer had het meegenomen.

Maar op dat ogenblik was het in haar handen, en buiten hoorde zij de wind gieren, en het hoge water van de Geeuw fluisteren, zoals tóén -

Ze ging verstard op een stoel zitten. ‘Ik - - het kan niet,’ fluisterde ze. ‘Dàt kan niet...’

‘Ei, nou, wie zegt dat dan?’ vroeg haar vader, troostend. ‘Jullie moeten hem goed voeren, eieren en pap en boter! Daar is nog geen mens van doodgegaan. Hij kan er nog best overheen groeien. En mìsschien is het niets!...’

Dat woord ‘misschien’ vervolgde zijn dochter weken lang.

En intussen werd Reitze steeds zwakker en smaller. Zijn wange-

tjes waren hoog rood gekleurd, zijn ogen schitterden. De dokter, op de man af ondervraagd, wreef nadenkend de zilveren knop van zijn wandelstok tegen zijn mouw. ‘Tja, juffer Tacoma!...’ zei hij. ‘De mens wikt... Wij zullen nou eerst nog maar een poosje vechten, voor het jonkje.’

Ze behoefden niet zo heel lang te vechten.

Alberdien schreide menige avond, als zij met Orne in de bedstee lag. Hij troostte haar met zijn ganse, zorgzame vriendelijkheid. Ze vertelde hem, hoe ze de twee broertjes samen had uitgestuurd om koek te halen. Orne's stem, zwaar in het donker, zei: ‘Als God niet wil, dat een kind sterft, gebeurt het niet. Hier is geen schuld bij, vrouw. God heeft ons dit kind gegeven, en als zijn tijd gekomen is, zal God het weer tot zich nemen. Hoe kunnen wij hiervandaan overzien, met welke maat de tijd gemeten wordt?... Wij moeten afwachten, of het zijn tijd is. Amen.’

Voor het eerst, die avond, benijdde Alberdien hem werkelijk om zijn diep religieuze gevoelens.

Tjomme, de peinzende, die altijd ontzien was, bleef leven; en Reitze, met zijn opgeruimde zieltje en altijd nieuwe grapjes, stierf.

Er is voor een moeder niets martelender, dan een kind te zien wegteren, en dag na dag meer de zekerheid te ontvangen, dat zij afscheid zal moeten nemen.

Alberdien meende voor altijd geknakt te zijn, de dag, dat zij de gordijnen 's morgens aan de straatkant dicht liet. Zij had tot dan alleen de smart gedragen van haar moeder's sterven; dat was lang voorbij. Misschien wist zij daarom niet, hoe ze het leed moest ontvangen. Er was geen weerstand tegen; dag en nacht zag zij de bange gezichtjes, van toen zij de kinderen voor de tweede maal had uitgezonden om koek te halen, op die storm-achtige avond...

Als het regende, dacht Alberdien aan het kind, dat buiten bleef; als de zon scheen mijmerde zij over de duisternis van zijn grafje. Het leven van alledag werd een droomachtige sleur. De kuifkast in de salon stond schoon afgestoft en onbezocht. Er was geen aandacht meer voor iets anders dan voor het verlies.

Intussen was Alberdien weer zwanger, en het verbitterde haar. Was het leven dan niets anders dan geboren worden en sterven?...

Zij peinsde daar menig uur over, en zag geen oplossing meer. De vergankelijkheid was te groot voor haar opgedoemd, en benam alle uitzicht op de horizon.

Op een avond kwam Orne laat thuis. Het was bij elven, zijn vrouw was nog alleen op, wachtende met brood en koffie voor hem.

Terwijl zij brood voor hem sneed en vlees warmde, legde hij een langwerpig pakje voor haar op tafel.

'Voor mij?...' vroeg Alberdien verbaasd. Orne was geen man van veel woorden, of van hartelijkheids-demonstraties.

Het pakje bevatte een bizonder mooi kannetje van blauw Delfts. Zij kon niet geloven, dat Orne zó nauwkeurig op de hoogte was van haar bizarre verlorenheid in ceramiek. Maar dit voorwerp had de gloed en de glans, welke terstond, ondanks alle verdriet en zorgen, de droom in haar wekte. 'Wat prachtig, Orne!...' stamelde ze.

'Een mensenleven is even breekbaar als dit,' zei Orne zacht, en greep haar hand. 'Maar dat mag nooit de reden zijn, waarom wij het ontwijken of er te zeer over treuren. Geniet er de schoonheid van, lieve vrouw, zoals God stellig bedoeld heeft. En neem het, zolang als Hij het je geeft.'

Alberdien was diep getroffen. 'O, Orne,' fluisterde ze gesmoord, 'zo denk je nooit voor jezelf!... Dat staat je geloof je niet toe!...' Het klonk oer-dwaas, en zij hoorden het beiden.

‘Ik moet voor jou anders trachten te denken dan voor mezelf,’ zei Orne, ‘je hield altijd zo veel van porselein... Ik sprak vanmorgen een man op de dijk, en hij vroeg, of ik meneer Tacoma was...’

Alberdien luisterde maar half, het kannetje betoverde haar met dat zalige, oude gevoel - -

‘Hij heette Speyer,’ besloot Orne meesmuilend. De kleur over zijn vrouw's gelaat ontging hem niet. ‘Kom,’ besloot hij hartelijk, ‘laat het vlees in de pan niet aanbranden - en wees eens wat vriendelijker voor het porselein, dat je zo pronkvol in je salon hebt staan, lieve...’

Alberdien lachte en schreide tegelijk. Zij was op dat ogenblik bittergelukkig met de vader van haar gestorven kind.

Samen gingen ze naar de mooie kamer, en zetten het blauwe kannetje tussen de Delftse lijzen.

‘Ik benijd je om die kast, vrouw!’ zei Orne. ‘Ik moet nodig zo'n meubel op mijn werkkamer hebben, voor de boeken en tekeningen.’

Ze had bijna gezegd: ‘Neem deze dan!’ maar terwijl ze haar lippen opende, doorschoot haar de gedachte, dat het hem zou kunnen kwetsen, nu hij juist iets voor de kast gekocht had. Doch Orne scheen die avond ontwaakt tot fijner gevoeligheid. Hij zag haar de lippen sluiten, en toch was het, alsof hij haar de woorden had horen zeggen...

Zijn handen lagen op haar schouders, toen hij zei: ‘Als ik je nou es 'n mooie tafel gaf, zo-een met een marmeren blad, en dan een grote spiegel erachter..., een porseleintafel?...’

Wie had van Orne Tacoma kunnen denken, dat hij zo fijngevoelig kon troosten. Voor een seconde viel het leed uit Alberdientje weg; haar ogen fonkelden. Want een porseleintafel met een spiegelpaneel erachter - dat had alleen de burgemeester van Leeuwarden, - of misschien een freule ergens op een stins...

‘Hoe lang heb je wel met Speyer gepraat?’ vroeg ze, nadenkend. ‘Speyer zei dat tegen me, van het porselein en het mensenleven,’ bekende Orne. ‘En ik begreep toen, dat het voor sommige mensen waar kan zijn.’

Daarmee sloot hij een poort van vertrouwelijkheid, zonder het zelf te willen.

Maar de kuifkast werd naar boven gebracht, in de volgende week. En Sneek praatte wel een maand lang over de véél te mooie porseleintafel van juffer Tacoma. De spiegel, hoog en goud-gelijst, was een glorie van licht in het vrolijke achtervertrek. En de collectie leek ééns zo groot - wat ook de onschuldige bedoeling was.

‘Hoe heeft ze daar nog zin aan!...’ zei men.

[5]

én nadeel had de porseleintafel: Alberdien moest haar angst leren beheersen, of zij moest zich oefenen in het werpen met de pook. Zij had een nieuwe dienstbode, en het meisje had bedongen, dat zij tweemaal in de week naar huis mocht om haar moeder te helpen. Dit moest noodgedwongen wel in de avond, daar juffer Tacoma overdag geen hulp kon missen, en dus anders niet tot een vergelijk kon komen. Het gevolg was echter, dat Alberdien menigmaal 's avonds alleen in het huis was, met geen ander gezelschap dan vijf slapende kinderen op de eerste verdieping.

Driemaal had ze Tjomme wakker gemaakt in de hoogste nood van ‘iets gehoord te hebben’, om dan met hem samen een indianen-tocht te maken door de lange gang, die blank-oranje te sluimeren lag bij het licht van een olie-pitje. Dan wierpen ze de pook of de tang (Alberdien nam nu altijd twee projectielen mee) in de keuken of in de mooie kamer, met de schrille vraag, of daar iemand was. -

De laatste maal had Alberdien tot haar ontzetting moeten horen, hoe de pook een tafelpoot raakte. Zij had alle dieven en moordenaars geriskeerd, en was verwilderd naar binnen gestormd, om in de maandoorlichte kamer een lange lijs te redden, die op de rand van de tafel lag te tollen. Het had haar ergerlijk geschokt.

De volgende maal, dat zij iets hoorde, had ze Orne's komst afgewacht. Hij vond haar om half elf met kloppende hoofdpijn in de woonkamer.

Maar zulke belevenissen moest een porseleintafel wel waard zijn, vooral, nu Alberdien langzamerhand verstand kreeg van het materiaal, wat zo weerstandloos haar hart in bezit vermocht te nemen.

Zij wist nu, wat K'ang Sji was, en zij had specimina van Ting gezien, en herkende Yoeng Tsj'eng aarzelend naast Tsj'ien Loeng; zij wist wat Ming kon zijn, en kon zelfs meepraten over Soeng. Het was vreemd, het leven als een waaier te kunnen openvouwen, om er zoveel betoverende àndere zaken in te zien, die het eigen bestaan kleur verleenden.

De wetenschap was haar overigens niet aangewaaid, zij had er ijverig op gerepeteerd. Doch als wij de naam van een geliefde onthouden kunnen van éénmaal horen, waarom zouden wij dan niet de titels van déze liefde-in-ons-leven kunnen onthouden? In de late zomer werd er een dochtertje geboren: Tjeerdtje. Alberdien was toen al negen jaar getrouwd. Zij was een dik dametje geworden, met frisse appelwangen en ogen die nog altijd haar gevoelens te snel verraadden.

Het kleine kindje geleek in haar levendige reactie wel op het gestorven zoontje. Dit was voor beide ouders een troost, waaraan zij niet eerder gedacht hadden. Het leek, alsof God hun het kind had teruggegeven.

Alleen in het notitie-boekje met de sitsen kaft, waarin Orne op de eerste bladzijde met krullende letters geschreven had:

Orne Tjommes Tacoma van Oenstra, geboren te Koudum 1 April 1814
en
Alberdina Hiskia Bonheure, geboren te Groningen, 12 Julij 1816.
Getrouwd te Leeuwarden 14 September 1842,

en waar op elke volgende pagina een kind werd vermeld, - daar stond op het derde blad:

Reitze Tacoma van Oenstra, geboren te Hommerts 20 September 1844,
Gedoopt 22 October 1844 in de kerk te Jutrijp door den Predikant E.S. Fockens.
Overleden te Sneek, 4 February 1850.'

En dat, meende Alberdien, zou haar over tachtig jaren nog net zo wurgend pijnigen als de eerste maal dat zij het zwart op wit zag staan. Het leek, alsof daardoor het kind reddeloos aan de Dood was afgestaan - en niet eerder.

Speyer had haar in Mei de eau de Cologne-flacon met de zilveren dop gebracht. Het was een prachtig stuk, maar er kleefde een herinnering aan van verscheurde kinderkleren en een winter vol leed. Zij zou nimmer zo veel van deze fles houden, als van het Delftse kannetje. Dàt heette in haar hart 'Reitze', al zou Alberdien voor geen geld zulke dwaze begrippen openlijk beleden hebben.

Zo kreeg haar verzameling een geheel eigen geschiedenis; aan elk voorwxrp hangt immers een spinrag van levensdraden, al denken wij daarover niet.

Het leven ging voort, voort, voort. Er waren altijd kleine kinderen te helpen, altijd schreiende mondjes te troosten, en bange hartjes te kalmeren. Er waren dure tijden van misgewas, en jaren van zorgeloze overvloed. Zo is elk bestaan immers! -

En stukje bij beetje breidde de ceramiek-collectie zich uit. De

kinderen wisten niet beter, of hun moeder had altijd porselein bezeten en geruild. Voor hen was Speyer met zijn sonore roep langs de Lemsterweg een begrip, wat zij nooit gemist hadden; verbonden aan de geheimzinnige spullen in de mooie kamer, waaraan zij niet raken mochten. Alle kinderen Tacoma kenden het schrik-gelaat van hun moeder, als er eens een van de kleintjes niet wilde antwoorden op geroep: ‘Is de deur van de mooie kamer wel op slot?...!’ en voor het ganse gezin bestond geen groter sensatie, dan een kind te betrappen binnen de opene deur van dit romantisch vertrek, waar elke zonnestraal door de zuidoostelijke ramen speelde, waar zulke prachtige meubels stonden tegen het sprookjes-behang met de grote bloemen, - waar de porseleintafel praalde met een breekbare vracht van zingende kleuren.

Natuurlijk waren alle kinderen in de mooie kamer geweest, zo goed als zij zich tot op hoge ouderdom de voorzichtige gebaren van hun moeder daar bij de spiegel zouden herinneren.

In de familie had een tijdje het grappige verhaal de ronde gedaan, dat Tjomme nicht Pietje Annema op de Koemarkt ontmoette, en haar vertelde: ‘Moeder heeft 'r weer een!’ Waarop nicht Pietje de handen samen sloeg en uitriep: ‘Kind, kind! en 't is nog maar acht maanden geleden!...’ ‘Nou is 't weer een Sinees,’ had Tjomme verder verteld, waaruit nicht Annema begreep, over porselein te spreken, en niet over zuigelingen.

Ja, die nicht Pietje! Zij had Alberdien zo wijs getroost over het verlies van Reitze. ‘Jij bent nog niet thuis, Dientje,’ had ze gezegd, ‘en ik ook niet. Maar je kind is nu thuis.’ En zij had Alberdien verhalen verteld over haar eigen ouders en andere verwanten. Daarbij was de kamer als een groot prentenboek, met haar schoon porselein, de silhouetten en alle andere zaken, die met elkaar en over elkaar leken te praten, te neuriën van het verleden.

Nicht Pietje was op een van haar wandelingen buiten de wallen door een plotselinge regenbui overvallen. Men vraagt zich af, waarom de hemel nu juist boven nicht Pietje moest regenen, terwijl er dertig meter verderop een groot weiland was. Maar ach, dit overzien wij niet.

De oude vrouw kwam kleefnat thuis, en had kou gevat. Zij kreeg bronchitis, daar op haar schemerige kamer aan de Oude Markt.

Stil lag ze op het bed, een vorstelijk meubel met een blauw damasten hemel; en de stilte lag naast haar.

De kamer echter was vol lispelende verhalen en fluisterende dromen van vroeger tijden. Er waren herinneringen aan Jan Willem Friso; de Rococo stond op in een donkere hoek achter de gordijnen; en langs de deur trokken Franse soldaten van de eerste keizer voorbij.

Nicht Pietje geleek eensklaps een olielichtje op de laatste druppels. Soms vlamde haar geest op, dan was zij vrolijk en opende altijd weer nieuwe horizonten van geschiedenissen.

Menigmaal smeulde haar denken; dan was zij als een cocon, raadselachtig ingesponnen. Men behoefde geen dokter te zijn om te zien, dat straks de vlinder eruit zou breken, zijn vleugels van deze aarde wenden en wegvliegen.

Alberdien, met een dagelijks pannetje soep, had zo graag medelijden willen hebben. Maar hoe stiller nicht Annema daar lag, met haar ogen diep verzonken in het droomgrage masker, hoe luider het porselein sprak. Het vertelde, het praatte en her-sprak, het fluisterde als een geliefde en juichte als een kind, tot Alberdien het lokkend kirren en lispelen niet meer kon uitbannen van haar denken.

De avond kwam, dat de geneesheer juffer Annema stervend achtte.

‘Komt u vanavond terug,’ zei hij tegen Alberdien, die thuis

voor de kinderen moest zorgen. De kostjuffrouw zou haar zolang aflossen. En zij lieten haar nog even alleen in de ziekenkamer.

Daar stond Alberdien, in de doorruiste stilte, waarover de Dood al vleugelklepte. En blikkend op het smalle gelaat in de kussens, bedacht ze, hoe het vertrek overstroomd zou worden door bloedverwanten, om de étagère-tafels te plunderen: het kristal; de miniaturen; de silhouetten; het zilver; het porselein...

Zij keek naar Pietje Annema, en wilde zich haar gelaat in het geheugen prenten. Maar ze zag alleen het bord, wat zij had horen waarderen als echt Ming... en de prachtige vaas, familie verte... Het was haar, of ze hun klank kende, en de koele kanten van hun vormen... Ze riepen haar, ze jammerden uit de begerige eenzaamheid, - zij waren angstig roerloos. Even roerloos als nicht Pietje. - De kostjuffrouw was ver weg, in de keuken. Het porselein hypnotiseerde Alberdien. Zij moest ruggelings een stap ernaar toe doen, het zweet stond onder haar oorijzer.

Haar handen namen het Ming bord, en duwden het koesterend onder de omslagdoek. Haar adem stokte, toen zij de koelte ervoer. Het bed was dood-stil.

Met fladderende handen verzette Alberdien andere porseleinen, om de lege plek te vullen - -

Op de gang kuchte zij, om gewoon te doen.

De huisjuffrouw het haar uit. Juffer Tacoma zou in de avond terugkomen.

Het was, of alle huizen op haar weg het wisten: daar gaat het prachtige bord van juffer Annema! Een heerlijk stuk, met bloemen vrucht-motieven!

Het is gestolen! g e s t o l e n ! G E S T O L E N !...

Bij de brug dacht Alberdien, dat iemand haar riep.

Op het Hoogeind hoorde zij lachen en geruis achter zich. Ze hijgde, en wilde gewoon zijn, - héél gewoon...

Zij had toch zo veel voor nicht Pietje gedaan!... en wat had een stervende aan deze dingen?...

Alberdien had geen rust, voor de deur achter haar dicht viel. Ze stapte kordaat de gang door, de deur voorbij, waarachter zij de kinderen hoorde roezemoezen.

Het bord leek altijd gestaan te hebben tussen haar andere bezittingen. Als niemand het zag, voordat nicht Pietje overleden was... dan kon ze zeggen: ‘Ik heb het gekregen...’

Terwijl de wroeging aan haar hart beet, wendden Alberdien's gedachten zich toch weer naar het andere porselein van nicht Annema. Het riep, over die hele afstand. -

Uit de keuken kwam het dienstmeisje: ‘Meneer is thuis geweest,’ zei ze. ‘Hij moest meteen weer weg; naar een vergadering.’

Had Alberdien gehoopt, dat hij meegegaan zou zijn naar de stervende?... - Verlangde ze steun van hem - tegen de verleiding?... Ze zou dus alleen moeten gaan. En meteen, nu ze dit wist, stond het visioen in haar op: de groene vaas; de twee oude bruin-met-blauwe Chinese kommen; en tegen de achterwand in die sterfkamer: de schaal, geheimzinnig blanc de Chine, zoals de zes kommetjes, welke zij eens van een zee-kapitein gekregen had...

Zij haastte de kinderen met eten. Ze dreef hen snel naar bed. Er was geen tijd voor grapjes, of spelletjes. De meid moest ze verder helpen, want moeke moest naar nicht Pietje.

In haar slaapkamer zocht Alberdien een donkergroene wollen omslagdoek met lange franje; die was wijder - -

Ze repte zich door het avondlijke Sneek: juffer Tacoma op weg naar een stervende.

Maar Pietje Annema was al dood.

De huisjuffrouw vertelde Alberdien, dat zij haar gevonden had, met eensklaps heldere ogen. ‘Waar is mijn nicht?’ had ze gevraagd.

De huisjuffrouw had haar uitgelegd dat juffer Tacoma even naar huis was, voor de kinderen. Toen had juffer Annema helder gelachen, alsof ze helemaal niet ziek was. ‘Groet haar maar,’ had ze gezegd, ‘en zeg haar, dat ze eens aan mij moet denken, als ze mijn porselein bekijkt.’

Dat waren haar laatste woorden geweest.

Alberdien voelde het bloed uit haar gelaat zinken. Zij had lachen gehoord, toen ze zich naar huis haastte... Daar lag Pietje Annema, met zo'n geheimzinnige glimlach..., en de huisjuffrouw stond tussen Alberdien en het porselein, en liet haar niet alleen...

De volgende dagen was de kamer op de Oude Markt omgonsd van verwanten. Men herkende de Dood alleen maar aan het aards bezit wat hij vrij liet. Alberdien bemachtigde uit de verzameling van de overledene enkele unieke Makkumer schotels, de prachtige vaas familie verte, de heel oude bruin-met-blauwe kommen uit China, welke zij niet te dateren wist en - geluk van verzamelaars - de schotel van hetzelfde blanc de Chine, waarvan zij eens zes kommen gekregen had.

De gestorvene was daarnaast vergeten. Zulke gebeurtenissen moeten ons niet bitter stemmen: een hemelse wijsheid confronteert begeerte met erfenis, wanneer wij troost behoeven.

In het begin durfde Alberdien niet bij avond de porseleintafel te naderen. Maar zij had het voor gepeinzen en berouw te druk. Nicht Pietje was nu ook naar huis gekeerd, en Alberdien verheugde zich over haar bezit, zonder te beseffen, dat zij het eveneens op een dag zou achterlaten.

Het volgend jaar werd Jitske geboren, en het jaar daarop Ide. Een dochter en een zoon, met dertien maanden verschil. Men schreef 1852; het echtpaar Tacoma was tien jaren getrouwd, en had negen kinderen gehad, waarvan er acht in leven waren.

Durk was van dezen de minst oppassende. Hij kon wreed zijn, wist altijd een listige uitweg voor problemen, en bedroog zonder aanzien des persoons met een lachend gezicht.

Eens had hij van de dominé een cent gekregen, als beloning om zijn gezangboek thuis te brengen, daar de vriendelijke man nog op ziekenbezoek moest, en zich te zwaar beladen voelde. Niet alleen besteedde Durk de cent ogenblikkelijk bij de snoeptafel, welke terzijde van de brug stond, doch hij vond hier zoveel begeerlijks, dat hij dominé's gezangboek onderweg aan een Roomse jongen verkwanselde voor een stuiver, en dit geldstuk terstond omzette in lekkernijen.

Alles kwam aan het licht, toen de vader van de nieuwe gezangboekeigenaar een stuiver miste bij de verrekening van enkele bedragen, en het boek in handen kreeg, waarin dominé's naam krullend geschreven stond. Durk was toch pas zeven jaar oud. - Toen de kleine Ide gedoopt moest worden, was Durk natuurlijk juist weer verschrikkelijk ondeugend geweest, zodat geen enkel opvoedkundige anno 1852 hem had kunnen meenemen naar de kerk.

Alberdien, met fijne tact, zei: ‘Durk, pas jij nou op Willem.’ Want de driejarige Willem was een beetje verkouden, hij lag in bed. ‘Als je zoet op Willem past, heb ik straks iets voor je,’ beloofde de moeder. Durk, met een gezichtje als een vrolijk engeltje, beloofde op zijn broertje te zullen passen. Het dienstmeisje zou af en toe eens komen kijken, die was bezig met het middagmaal.

De jongste zoon werd op het laatste moment van schone luiers voorzien, in de veel gebruikte doopjurk gehesen en terdege ingepakt tegen de Maartse koude.

Alberdien was zeer geoccupeerd met de rit naar de kerk, met de doopplechtigheid zelve, met de preek van dominé Vinke.

Zij mijmerde over dit jonge leven, en de velen, die thuis al

waren, over haar eigen jeugd en haar huwelijk - en wat wachtte er nog meer?...

De dienst had zo'n feestelijk karakter! Orne zat naast haar, en op een ogenblik dat hun blikken elkaar ontmoetten, knikte hij haar toe, met die vage glimlach, welke Alberdien altijd weer ontroerde - wellicht, omdat ze zelf geen vaagheid in haar karakter kende, en door het mysterie geboeid werd. Ze voelde een warme gloed door zich heen trekken in de veilige wetenschap, dat deze man van haar hield, - al had zij dan vroeger ook van veel dieper, heviger genegenheid gedroomd... Dat waren jeugd-gedachten...

Op de weg naar huis werd het rijtuigje omgonsd door de oostenwind.

‘Maart roert zijn staart,’ zei Orne. ‘Het zal wel weer gaan vriezen.’

‘Dat heeft het vannacht al gedaan,’ antwoordde Alberdien.

Het rijtuigje reed de lichte helling langs de Waterpoort af, van het Hoogeind naar de Lemsterweg. Zij zagen het huis, wat reeds zo vele jaren hun geluk en verdriet gekend had.

Bij thuiskomst bleek hun dat het dienstmeisje in haar werk verdiept was; zij braadde een rollade volgens de regelen der kunst. Doch hoog door de gang woei de koude lucht, en kolkte neer tussen de gestucte wanden bij de voordeur.

Alberdien sloeg beschermend een punt van de doek dichter over de zuigeling. ‘Durk!’ riep ze. De voordeur was bijna niet te houden in de hevige tocht. Orne gromde, terwijl hij sloot. ‘Durk!’ riep Alberdien nogmaals. Ze legde de dopeling in de huiskamer op de sofa, en haastte zich naar boven.

Daar lag Willem, alleen in een kamer, waar de ijskoude oosterstorm zijn kramp-krullen sneed. De gordijnen staken als grijpende armen recht naar binnen, de lamp schommelde aan de muur. Durk was ontsnapt langs een touw uit het raam.

Alberdien wendde zich radeloos naar het zieke kind. Een patiënt moest warm ingepakt liggen, en rust hebben. Dit kind was gloeiend koortsig, zijn handjes waren ijskoud, hij sidderde over zijn hele lijfje.

Met grote moeite sloot Alberdien het venster, dat tegen de muur opengedrukt was door de wind.

Kleine Willem lag in hetzelfde bedje, waarin Reitze gestorven was. Wat wist men van hygiëne? -

Pas bij het eten kwam Durk thuis, met rode wangen en onschuldige ogen. En terwijl Orne hem strafte, dacht de moeder aan zijn geboorte - en aan de schuld, die zij toen droeg.

[6]

erst leek de ongesteldheid van het kind voorbijgaand; er trad een schijnbare beterschap in. Willem's koorts zakte, het jongetje werd veel tieriger.

Doch dit duurde geen week. Toen kwamen de koortsen heviger terug. De dokter zag er bezorgd uit. Alberdien voelde zich opgenomen in een noodlots-droom. Als in vogelvlucht zag zij het verval zich voltrekken, wat zij in wurgende traagheid had moeten aanzien bij Reitze.

Er werden ditmaal geen vragen gesteld - het leek wel, of er geen tijd voor bleef.

Orne kwam elke avond thuis. Hij zei niet veel over de ziekte: Alberdien en hij wisten nu, wat zich in verbijsterend snel tempo voor hun ogen voltrok. De vermoeidheid, de koorts, de zwakte, het bloed-opgeven, de ademhaling die dag en nacht door hun denken ging zagen, steeds moeilijker en minder te helpen, steeds spookachtiger, om met zwijgen te moeten eindigen.

Alberdien zag Reitze weer in het bedje liggen, hij kwam tot leven - zij verloor deze keer twee kinderen. En beneden, ver van alle aandoening, speelde Durk, een onbekommerd kind.

Binnen vier weken na de doop van kleine Ide zonk de rouw weer over het huis Tacoma van Oenstra. Een tweede zoon was gestorven aan tering - en zo beangstigend snel, dat geen dokter er iets aan had kunnen doen. De vrees ging met het verdriet hand in hand, want hoevelen zouden uit het bloeiende gezin nog weggeroepen worden?

Toen Alberdien op het kerkhof stond, en de grond open moest zien naast het andere grafje, dacht zij dat haar hart zou scheuren van leed. - - - En toch.

Er was een weerstand gegroeid, uit het vorige verdriet. Er was een groter inzicht, een dieper berusting. Het leek, alsof dit tweede verlies veel meer de normale gang van het leven toebehoorde, dan het eerste sterfgeval.

Het bracht ook de ouders niet nader tot elkander, dan tevoren geschied was. Het sterven van kleine Willem was van een totaal andere realiteit, dan dat van Reitze geweest was. Waren zij dan ouder geworden, of alleen maar harder? -

De porseleintafel wachtte niet vergeten; er stonden nu herinneringen op - aan Reitze en aan nicht Annema. Soms keek Alberdien wel een half uur bewegingloos naar haar schatten. Er was een vreemd besef in haar ontwaakt: zij had indertijd iets van een ander genomen; nu had God iets van haar genomen. Er was geen uitweg geweest, want zíj kon niets meer teruggeven. De dood had haar diefstal bezegeld.

Maar het porselein bleef haar geboeid houden; achter het glazuur bloeiden de velden van verbeelding en visioen.

Wij weten niet, of Orne haar nu zo zuiver begreep, dan wel dat hij alleen maar een teken van zijn medelijden wilde geven, als een vorige maal: hij bracht van een der verre tochten door Friesland een prachtige koffiekan mee, Delfts, in Chinese motieven beschilderd.

Er werden weinig woorden bij gewisseld. Alberdien bezag het

groen en mangaan-paars schilderwerk met weemoedige verrukking. Eigenlijk leek het, alsof in het stromende leven alleen de porseleintafel onveranderlijk mocht blijven staan: een rots uit de droomwereld, vol kleurtederheid en nimmer zwijgende stilte.

Een jaar na Ide werd Jeltje geboren, en anderhalf jaar daarna nog een klein, tenger kindje: Alberdina Hiskia. Zij werd Dientje genoemd.

Het echtpaar was toen juist twaalf-en-een-half jaar getrouwd. Zij hadden nog negen kinderen in leven. Orne was goed gezond, al bleef hij steeds hoesten. Alberdien was als vroeger, vitaal; een deftig dametje, met haar gouden kap en juwelen spelden in de muts.

Eens kwam de burgemeester op bezoek, om de porseleintafel te bekijken. Hij maakte kennis met het ganse gezin Tacoma.

‘Wel, wat ziet die jongen er flets uit!’ zei hij, op Tjomme wijzend.

‘Hij is toch best gezond, het zal wel van de groei komen,’ antwoordde Orne.

Doch Tjomme klaagde, als steeds, over zijn maag.

En terwijl de burgemeester naar hem luisterde, zag hij iets vreemds: Tjomme droeg een broek, die tot onder zijn oksels reikte.

‘Die broek doet 't hem,’ zei de burgemeester.

Dat bracht Alberdien in verlegenheid. Er viel een afschuwelijke stilte, waaruit zij zich eerst niet wist te redden. De kinderen groeiden zo snel! Er was geen verschaffen naar. Zij bracht dit de burgemeester onder het oog, met alle tact van een lieve gastvrouw.

‘Die broek moet wachten tot hij hem gewoon kan dragen, juffer Tacoma,’ antwoordde de burgemeester. ‘Na hem kunnen immers nog zo vele andere zoons het kledingstuk verslijten?... En

per slot komt het bij Speyer terecht...' Er was een olijke glans in zijn ogen.

'Ach, hij moet me al helpen met tekenen, daar is niets aan te doen,' bracht Orne stroef naar voren. 'Maar de tekentafel is te hoog voor zo'n jongen,' Want ja, Tjomme moest zijn vader al bijstaan als een volwassen man - zo snel gaat het leven.

Toen zei de burgemeester: 'Als u voor een broek zorgt, die hem normaal op de heupen hangt, zal ik een tekentafel voor hem laten maken, die verstelbaar van hoogte is.' En dat was zijn laatste woord over deze aangelegenheid.

In haar hart was Alberdien woedend, want zij had juist wat geld bespaard voor een kalebas-fles met blauwe- en bruine beschildering, welke Speyer haar had laten zien. Maar, de burgemeester was een voornaam personage!...

Zes dagen later zond zij Tjomme naar de burgemeester; de jongen was gekleed in een keurige broek van normale afmetingen voor zijn lengte. Met de vriendelijke groeten van juffer Tacoma, en of dit was, wat de burgervader voor zijn burgerzoons bedoelde?...

Tjomme kwam terug met een jongensachtig verlegen verhaal, over gelach en een klap op zijn schouder, en ja, de hartelijke groeten terug.

Nog drie dagen later werd er een verstelbare tekentafel aan het huis op de Lemsterweg bezorgd. Daarbij werd een pakje afgegeven voor de juffer. Er zat een prachtige rode vingerkom in, echt Lang yao; met een kaartje van de burgemeester: 'A la Bonheur'...

Orne, die geen Frans sprak, begreep de woordspeling niet. Maar Alberdien glimlachte er dagen-lang om. Zij vond het een elegant geschenk.

Was het zo beminnelijk gebleven - dan zou dit verhaal zijn ro-

mantisch aroom gemist hebben. De kinderen werden ouder, en met hun opgroeien kwam onmiskenbaar nog enige wijsheid.

Maar Alberdien werd met het klimmen der jaren steeds verdwaasder op haar pronktafel. Speyer, reeds met grijze draden door zijn krulhaar, hing als een beminnelijk duiveltje aan haar beurs.

Toen de Tacoma's zeventien jaar getrouwd waren, moesten zij in de mooie kamer een nieuw tapijt hebben. De kinderen waren nu wat ouder, er sloften niet meer zo veel kleine voetjes over de grond. Het oude tapijt zou dan dus in de huiskamer verder verbruikt worden. Het had allemaal zo goed kunnen zijn.

Doch Speyer was aan de deur geweest; hij had Alberdien een vaas laten zien van Yoeng Tsj'eng, dezelfde soort, waarvan hij haar jaren tevoren een kom verkocht had.

Yoeng Tsj'eng!... Zij begreep niet, hoe Speyer altijd weer aan deze zaken kwam. Dat hoefde ook niet. Maar het beeld van de vaas zat met weerhaken tussen haar gedachten; zij kon het niet uitbannen. Kon dit erger worden, met de ouderdom?...

Zij lag halve nachten wakker. Het tapijt moest voor de huiskamer dienen; in een onbeheerst ogenblik had ze het zelf voorgesteld. En - het was ook eigenlijk nog te goed, om het zo aan een opkoper mee te geven. Ach, Speyer was in haar ogen al lang geen opkoper meer; hij was een kameraad van achter de droom-horizon, een mens, die haar wegwijs had gemaakt in de merken en kleuren en glazuren en vormen, die zowel voor Delft als voor het oude China van belang waren...

Een huishouding met negen kinderen had veel slijtage; doch er waren ook zo veel zaken nodig. - - -

En toch móést de vaas in haar bezit geraken...

In deze dingen was Orne haar vreemd, zij stond alleen in een worsteling die te zwaar was.

Alberdien kocht een tapijt in Leeuwarden. Zij maakte die om-

slachtige reis onder de verontschuldiging, dat zij in haar mooie kamer niet een tapijt wilde hebben, waarvan iedereen in Sneek de prijs wist. En Orne had in zoverre de vrouwen leren kennen, dat hij dit als begrijpelijk aanvaardde.

Het was een duur tapijt: het kostte zevenendertig gulden en tien stuivers.

‘Och, vrouw, ben je nu mal!’ zei Orne, toen hij die prijs vernam.

Het kleed werd thuisbezorgd, en was onmiskenbaar van een deftige schoonheid. Doch moest een wegbouwkundige een tapijt van zevenendertig gulden en tien stuivers in zijn mooie kamer hebben?...

‘Een Tacoma van Oenstra,’ verbeterde Alberdien. ‘En er komen toch notabelen hier! De burgemeester!...’

‘Die weet van zulke zaken niet,’ antwoordde Orne korzehg. Alberdientje kon het soms zo hoog in 't hoofd hebben! - ‘Ik ben toch geen graaf!’ zei hij nog.

‘Je bent een Tacoma van Oenstra,’ herhaalde Alberdien halsstarrig. Zij waren wel een dag lang stijf hoffelijk tegen elkaar, als vreemden, zonder de geringste aanwijzing van gemeenzaamheid. De opgeschoten kinderen voelden het onbehagen en schreeuwden luidruchtig bij alles. Wat hielp het? De oorzaak van de dissonant lag veel dieper. Die lag in het hart van Alberdien, verankerd aan een geheim; het tapijt had maar vijfentwintig gulden gekost...

Zij kreeg de vaas.

Het berouw zette er een voetstuk onder, zwarter dan enig ebbenhout. Niemand taalde naar het verschil in prijs, de grote stad lag ver weg. Maar o, de stilte, die er een schaduw over trok..., van verbazing, van geheimzinnigheid, van angst...

Zij voelde zich reddeloos alleen op een scherpe helling. In de bijna-eenzame avonden, met een enkel kind in de huiskamer,

werd haar berouw zo levend als een huis vol geesten. Dan stond nicht Pietje Annema op, en vertelde haar verhalen over de grote Ming-schotel. Dan lag het verscheurde jasje van kleine Reitze op tafel, en de mantel van Alberdien's moeder. En daar waren die eerste drie zilveren guldens, welke Speyer gekregen had voor de celadon borden. - Hoe kon een mens zó zwak zijn?... was zij dan behekst? -

Het was mens-onwaardig. Zij wilde sterk zijn, in 't vervolg. Ja. Was ze immers niet de vrouw van een Tacoma van Oenstra, was zij niet een nazaat van de Hugenoten, was zij niet... -

Maar wat helpt een lange naam?

Op een dag in Mei - men schreef toen reeds 1864 - was Alberdien bezig, de zomerkleren van haar dochters na te zien. Tjomme was in de leer op een fabriek in Luik, en een vriend van daar zou de groeten komen brengen.

Terwijl Alberdien de ontzaglijk wijde rokken, die over de crinolines gedragen werden, met beide armen uit de koffer tilde, greep zij een slip van een onderliggend kleed mee - en daar zag zij een japon terug, welke zij als jonge vrouw gedragen had. Ze herinnerde zich: toen ze Durk verwachtte. Ach, en Durk was al negentien jaar oud...

Zij had dikwijls de dofgroene wollen stof gezien, en er nooit bij stilgestaan. Tweemaal had zij de japon willen verknippen; voor Pietje eerst, later voor Sytske. Maar de jonge meisjes hadden haar half lachend gesmeekt om een japon van cashmire-wol, of donkerroze zijde. Dat was toch veel moderner!

En ondanks het grommend vermaan van Orne, tussen twee dramatische hoestbuien door, had Alberdien toegegeven, want ach - zij begreep jonge meisjes nog altijd uitstekend - er was iets in haar blijven bloeien, waardoor zij in vele dingen naast haar dochters stond, en niet boven hen.

Doch nu die groene wollen japon. Zij was er gelukkig in geweest. Nee, niet volkomen. Zij herinnerde zich, met altijd weer die wringende kneep in haar hart, onverbrekehjk verbonden aan de porseleintafel, de kleine schuld-gevoelens, welke door haar leven waren meegedreven. Intussen kwam de dienstbode de zoldertrap op, om te kijken, of juffer Tacoma haar hulp behoefde. Toen zij de donkergroene japon in de handen van haar meesteres zag, zei ze: ‘Wat een prachtige japon, juffer!’ En dat woord viel nu net op het rijpe ogenblik.

Alberdien, losgerukt van zoet-zure heugenissen, glimlachte naar het meisje. ‘Jij mag haar hebben,’ zei ze gul.

De dienstbode, die pas een jaar bij de Tacoma's in betrekking was, stond woordeloos bij deze royaliteit.

‘Zo'n prachtstuk?...’ herhaalde ze.

‘Jij mag haar hebben,’ herzei ook Alberdien.

Er was geen zachter medicijn voor haar herinneringen, dan de vreugde van het meisje.

Ze wendde zich half lachend af van de stamelende meid, en ging voort met haar werk. Het meisje hoorde ze in de keuken afdalen met het geschenk.

Zó'n genoegen voelde Alberdien over deze daad, dat ze met bevreemding dacht: ‘Waarom heb ik dit niet eerder gedaan?... Zij zat op de rand van de koffer. Haar denken was blank en rustig.

‘We zijn altijd te zuinig geweest,’ peinsde ze onbevredigd. En toch zwol er tegehjk een warme dankbaarheid in haar, om het leven, dat haar ondanks alle zorgen zo veel schoons en goeds gegeven had...

Toen, als een noodlots-signaal, klonk de roep van Speyer uit de verte.

Speyer!...

S P E Y E R !! -

Wàs Alberdien ooit zuinig geweest?...

Ach ja, misschien wel, nou ja - maar hoe had ze Speyer kunnen vergeten?... Ze hàd immers nooit iets te schenken gehad voor de meiden, omdat Speyer...

Een prikkeling trok over haar hoofdhuid. Ze stond overeind, met vonkende ogen. De japon was weggegeven... en Speyer naderde...

Waarom in 's Hemelsnaam, had ze die japon niet al lang aan Speyer verkwanseld?... - Welke boosaardige genius had het kledingstuk diep in die koffer gehouden...?

De herinneringen tuimelden als razend over elkaar. De Yoeng Tsj'eng-schotel. De zuigelingendoek. Orne, die later thuiskwam... -

Alberdien bukte zich. Met twee handen graaide zij tussen de kleren, in één koffer, in twéé koffers, in drie...

Het was haar niet gegeven, nogmaals in haar leven een zuigelingendoek bij Speyer te verruilen. *Deze*, welke zij *niet* meer nodig had, vond ze in een hoedendoos; ontluisterd door motten. En door het open zoldervenster zong de roep van de opkoper - hij moest al bij de Waterpoort zijn.

Alberdien ratelde de trap af.

In de keuken zong het meisje, toen ze de deur opende.

‘Femke, ik heb je die japon gegeven,’ zei Alberdien buiten adem, ‘maar ik had helemaal vergeten, dat ik 'm aan Speyer beloofd had...’

‘Ei, nee,’ stribbelde het meisje tegen, problemen vermoedend, ‘ik heb 'm nou gekregen!...’

Dit irriteerde Alberdien in genoegzame mate. Als de meid bedremmeld was geweest en volgzaam, had zij haar een gulle compensatie geschonken. Doch dit was brutaal.

‘Kom, kom!’ zei Alberdien met gezag. ‘Wat moet Speyer van mij denken!’

Zij was onbekommerd over de gedachten van de andere vrouw, en greep de japon.

‘'t Is nou mijne!’ schreeuwde de dienstbode, en rukte als een furie de stof uit haar handen.

‘Wat is dàt?!’ zei Alberdien beledigd. ‘Tegen wie praat jij?!’ en nimmer was zij zich veiliger van haar lange naam bewust geweest.

Het meisje jengelde, ze wilde haar neus afvegen, doch had geen handen vrij. Ze snoof woest. ‘'t Is mijne!...’ herhaalde ze dom en begerig.

Alberdien nam de rokzoom vast in haar handen. ‘Laat los, Femke,’ zei ze.

‘Nee!’ huilde Femke radeloos.

Alberdien trok.

Femke trok ook.

Alberdien gaf een ferme ruk. De taille-naden kraakten.

Femke rukte heviger. Per slot was zij jong en geoefend door het harde werken. Alberdien ging bijna met de voeten van de grond. Maar zij had het intellect, wat een erfenis was van haar soort. Zij maakte zich demonstratief op voor een tweede ruk.

Buiten galmde Speyer's stem.

De meid rukte ook.

Alberdien het los. Haar tegenpartij struikelde, ruggelings bezwaard met eigen snelheid, achteruit, tot zij krakend tegen een kastdeur viel. Welhaast met een sprong was Alberdien naast haar, en ontnam haar de japon. ‘Brutaal nest!’ zei ze scherp.

Dan klingelde de bel door de hoge gang. En zelf liep juffer Tacoma van Oenstra naar de voor deur. Zij sloot de keukendeur, waarachter het gierend verdriet van de dienstbode hoorbaar werd.

Alberdien voelde zich bitter voldaan. ‘Dag Speyer,’ zei ze, als zovele malen tevoren.

De japon werd de eerste afbetaling voor een kleine kan, familie

verte. En Femke werd nog vóór twaalf uur op straat gezet wegens brutaliteit. Alberdien wist heel goed, dat alles tezamen een onrechtvaardig beeld gaf. ‘Maar,’ redeneerde ze voor zichzelf, ‘als het een fatsoenlijk meisje was geweest, had ze mij begrepen.’ En dat zei ze ook tegen Orne, die avond.

[7]

n eens, op een ochtend dicht voor hun vijfentwintigjarige bruiloft, was Alberdien in de mooie kamer bezig. Zij moest het nieuw gekochte goed rangschikken, uit de nalatenschap van de weduwe Van den Berg. Dat was het goedlachse vrouwtje, dat indertijd een vrolijk verhaal in de stad had losgelaten over de angst van juffer Tacoma, als zij alleen thuis was en iets meende te horen.

Juffer van den Berg had negen weken op haar bed gelegen, en heel Sneek wist, dat het kanker was.

Zij had prachtig porselein. Er was daar een hondenfiguurtje geweest, blauw Chinees met geelachtig-crème émaille. Iets wonderlijks. En er was een groot bord van oud celadon. En een koffiekan, wit Delfts... Negen weken lang had Alberdien daarover zonder veel medelijden gedroomd.

Daarna had zij het gekocht.

In al die tijd waren veel stuivers op rekeningen van vlees, koek, rijst en andere koopwaar verrekend, om later in een geheim laadje weg te rollen. Alberdien was langzaam-aan door het leven op zo elegante wijze geslepen en gepolijst, dat zij een kleinburgerlijk zelfverwijt achter zich gelaten had. Zij was Alberdina Hiskia Tacoma van Oenstra geboren Bonheure, tot nu toe de laatste vrouwTe van een oud geslacht, en haar handelingen werden niet gecritiseerd. Orne had dat ook al lang verleerd.

Die morgen was zij bezig, het celadon bord tegen de achterwand overeind te zetten, naast de enkele andere grote stukken.

Het blauwe hondje stond afgestoft klaar, toen Dientje, de twaalfjarige jongste, de deur openwierp en siste: ‘Moeke! Kom es gauw! D'r is wat geks!...’ En haar stem had een klank, welke geen uitstel duldde.

Alberdien zette gehaast-voorzichtig het bord neer en nadat zij de deur achter zich op slot gedraaid had, repte ze zich bedrijvig door de witte, bloemrijke gang naar de huiskamer.

Voor het raam stonden Tjeerdtje en Jitske te gichelen naar een sjees, vlak voor de deur, waar iemand uit poogde te stijgen.

Toen Alberdien de enorme rokken-vrachten zag, en de verwarring van sjaal-franje, hoed-veren en een bungelende zilveren sleutelhaak, dacht ze, dat de tijd haar een lachspiegel voorhield van voorbije jaren.

Doch dat was een vergissing: Sytske Weistra geboren Tacoma was in haar ouderdom dezelfde gebleven, die zij in haar jeugd was. Grijs, natuurlijk. En ietwat verwezen na een vijf urenlange reis in de sjees.

Het was de derde maal, dat de schoonzusters elkaar ontmoetten. ‘Dag!’ zei Sytske Weistra. ‘Is Orne d'r ook?’

Alberdien ergerde zich, dat er geen begroeting aan deze vraag vooraf kon gaan. In haar rug prikte het gegichel van de opgeschoten dochters. De grauw-blauwe ogen zagen haar plomp aan, zonder enige vriendelijkheid. En hoewel Alberdien in Orne's blikken een enkele maal tederheid gelezen had, vertelden déze Tacoma-ogen haar eensklaps diamant-helder, wat zij gemist had in haar huwelijk. Het kleine donkere vrouwtje kreeg er een kleur van. Er was geen romantiek geweest. Er was nóóit een echte betovering geweest.

‘Orne is niet voor Zaterdag thuis,’ antwoordde Egberdien.

De hchte ogen knipten niet eens.

‘Dan moet ik jou maar es even spreken. Alleen,’ voegde Sytske Weistra erbij.

Ze gingen de huiskamer binnen. ‘Meiskes,’ zei Alberdien vermanend.

De dochters, met schuldbewuste groet-nijging, trippelden achter elkaar de deur uit en lieten de twee vrouwen alleen.

De dienstbode bracht een blad binnen met koffie, bruine suikerklonten, kopjes, een kannetje room, een schaaltje koek. Ergens door de gang veegde nog onderdrukt gegrinnik van kinderen.

Alberdien informeerde, hoe het met de man ging?

‘Danke, best.’

‘En met het bedrijf?...’

‘O, zo best.’

Ze dacht na: wat had Sytske nog meer om naar te vragen? - Er viel een volkomen lege stilte.

‘En hoe maakt Orne 't?’ vroeg Sytske.

‘Dank, ook bèst,’ zei Alberdien, niet zonder sarcasme. Ze roerden beiden in hun koffie.

‘Ik moet geld hebben,’ zei Sytske Weistra.

Het was zo-maar gezegd, zonder enige voorbereiding. Alberdien knikte dwaas. Het kwam zo onverwacht, dat ze bijna het gevoel had, iets gehoord te hebben, wat niet voor haar bestemd was.

‘Ik móét geld hebben,’ herhaalde Sytske plomp dringend.

Er drongen zich vragen naar Alberdien's lippen, welke zij niet uitsprak. Zo-iets zei je niet voor de grap. En als Sytske niet bij haar eigen man aanklopte, betekende dat, dat deze het haar dus niet geven zou. En dat zij helemaal hiernaartoe kwam om dit te zeggen, hield in, dat zij inderdaad verlegen zat. - Maar waaròm - -?

Tja; Alberdien kon dat niet vragen. Zij had altijd een hekel gehad aan mensen, die háár zulke dingen wilden ontfutselen. Ze knikte nog eens.

‘Hoeveel?’ vroeg ze toen.

‘Ik denk, niet meer dan zestig gulden,’ zei Sytske.

Zestig gulden!... Dat was een heel kapitaal!... Daar kon een groot gezin een poos van leven!...

Toch had Alberdien het ééns uitgegeven voor twee celadon borden. -

‘Heb je een borg?’ vroeg ze.

‘Een b - -’ het grote gezicht zakte onbenullig open, doch slechts een ogenblikje. ‘Ei, nee!... Als ik een borg had, was ik hier toch niet gekomen!’ zei Sytske toen.

Het klonk zo lomp, dat Alberdien het eerst niet begreep. Ze kleurde.

‘Dus mèt een borg had je het overal elders kunnen krijgen,’ stelde ze vast.

‘Vanzelf!’ zei Sytske nuchter.

‘Maar wij hebben het geld ook niet voor het opscheppen liggen, want wíj hebben negen kinderen groot te brengen,’ bracht Alberdien haar onder 't oog. Sytske had geen kinderen.

Het logge masker zag haar aan zonder emotie. ‘Ik móét geld hebben.’ Zij stond op. ‘Maar ik had kunnen begrijpen, dat ik hier niet hoefde aan te kloppen.’

Dat kon een belediging zijn, en ook niet. ‘Maar je hebt toch wel iets, wat je als borgstelling kunt geven, voor zestig gulden?’ antwoordde Alberdien. Haar hart klopte hevig, want ze speelde een hoog spel.

‘O, ja?’ vroeg Sytske Weistra. ‘Wat dan?...’

‘Je hebt toch porselein,’ bracht Egberdien haar onder het oog. Zij waren vijandinnen. Het was hun nimmer gebleken, en toch moest het van den beginne zo geweest zijn.

Er kwam een hulpeloze blik in Sytske's ogen. Een minuut leek ze uit het veld geslagen. Alberdien vreesde zelfs, dat ze zou beginnen te huilen. Daarna leek zij te groeien. ‘Ei, ja!’ zei ze zacht, en keek haar schoonzuster weer zo droomloos open aan. ‘Ik kan

het beter verpatsen, dan het later zonder een duit achter te moeten laten.'

Alberdien werd zonder scherpte verslagen, doodeenvoudig met de knotsslagen van een logische geest. Zij voelde zich ondanks een zekere triomf gegriefd.

'Zeg maar even wat je hebt, en breng het, dan zal ik je zestig gulden geven,' zei ze.

Sytske richtte haar illusie-loze ogen strak op haar. 'Wat ben ik blij, dat ik jou niet ben,' zei ze. En voordat Alberdien had kunnen repliceren, ging ze voort: 'Ik heb...' en daar kwam niet gauw een einde aan. Ze beschreef zo-maar, zonder vaktermen, haar bezit aan porselein. Zes donkerrode echt Chinese mokkakopjes. Een geel-met-zwarte waterkaraf. Twee blauwe koekschotels met van die heel fijne bloemetjes. Een groot bord, blauw op wit beschilderd; o, zo mooi; maar daardoorheen in het witte porselein ook nog chrysanten ingedrukt, zonder kleur. Een grote blauwe pot met een beest op het deksel; 'n leeuw, of 'n hondje... En drie kommetjes van groen, net erwtensoep, met draken buitenop. 'Celadon,' dacht Alberdien.

'En als ik niet in de gelegenheid ben om 't terug te halen, dan mag je 't hóuden!' zei Sytske Weistra, half sarcastisch.

Hun afscheid was droog. 'Dag!' zei Sytske. 'Doe de groeten aan Orne maar niet, hij hoeft niet te weten, dat ik mijn porselein hier moet brengen. Als jij zo gemakkelijk over 't geld beschikt... dan - och -'

Ze hees zich in het voertuig en reed weg.

De volgende dag was zij terug, met kisten vol zorgvuldig ingepakt porselein. Zij hielp het zelf ontdoen van het stro, in de keuken. Bij de deur keek ze nog eenmaal ernaar om, met een lange blik. Dat trof Alberdien even. Ze vond het onkies. Had ze er geen geld voor gegeven? - Om háár hoefde Sytske niet terug te komen!...

Toen het rijtuig in gang kwam, wuifde Sytske naar Alberdien, die bij het hek stond. Dat kwam zo onverwacht, dat Alberdien bijna te laat was met terug wuiven.

Een week daarna vroeg de heer Pyter Stellingwerf belet. Hij was een neef van de burgemeesters-vrouw, een man van grote beschaving. Hij bewoonde in Leeuwarden een groot, oud huis. Of hij de collectie eens mocht komen bekijken? Er waren zelfs tot in Leeuwarden verhalen over doorgedrongen.

Het zong in Alberdien, langs alle kanten. Een deftig man uit de grote stad, die haar verzameling kwam bekijken!

De marmeren tafel werd met de waslap gedaan, het porselein werd voorzichtig door Alberdien zelf met lauw sop gewassen en afgedroogd. Persoonlijk droeg zij het van- en naar de mooie kamer, niemand mocht haar in de gang voor de voeten lopen. Ze voelde zich als een klein kind, dat verstoppertje speelt, en zo dadelijk gaat roepen: 'Kom maar!'

Terwijl ze alles in de keuken had, bedacht ze, dat de spiegel afgelapt moest worden. Dat mocht de meid doen, met hulp van Pietje.

Stellingwerf! Een keurige naam.

Zij zou sterke koffie schenken, met dikke room, en witte suikerklonten. En er zouden soes-krakelingen gepresenteerd worden, en amandel-hartjes, van de roze schaal. Die werd apart gezet, zij kleurde toch niet zo mooi tussen het blauw en celadon.

Alberdien neuriede een beetje; het porselein zong mee, als zij het droogde. En wat een schatten had zij allemaal!... De nieuwe aanwinst van Sytske Weistra - - dat beschouwde ze als haar eigendom, want als Sytske bij haar het geld kwam lenen - hoe zou zij het dan ooit terug kunnen betalen om haar bezit in te lossen? - en daar stonden de niet minder prachtige dingen uit de nalatenschap Van den Berg!... En haar eigen vreugden uit vroeger dagen: de zes kommen Chinees wit, de Delftse lijzen,

de rijstkom, de flacon met zilveren dop, het kannetje dat ze ‘Reitze’ noemde en de Delftse koffiekan, ‘Willem’...

Toen, plotseling, stond Orne in de keukendeur. Het was een vreemde Orne, met rare, onderzoekende ogen.

Alberdien kon nimmer een schuldgevoel loochenen, als zij zo innig omgeven van haar opvallend grote verzameling porselein gezien werd. Ze blikte naar Orne. En het viel haar op, hoe oud hij geworden was, in die vijfentwintig jaar. Het haar was grijs, de trekken lagen fors over het masker, zijn mond was smal geworden. Zijn rug boog zich ook, in de loop der jaren...

Maar er wàs iets..., er moest iets zijn... -

‘Wat heb je?’ vroeg Alberdien bevreemd, terwijl ze haar handen afdroogde.

Hij stond even stil, en zuchtte. ‘Mijn zuster is dood,’ zei hij.

Een duizeling sneeuwde neer op Alberdien. Het porselein leek te beieren als klokken, in een bewusteloze verte. ‘Dood...,’ herhaalde ze met bleke stem, ‘Sytske...?’

‘Ze moest geopereerd worden, en wou 't voor haar man niet weten,’ zei Orne schor. ‘Geen mens begrijpt, hoe ze - - aan geld gekomen is...’

‘Wanneer?...’ vroeg zijn vrouw, héél zacht.

‘Eergisteren...’ Hij stond weer rechtop, alsof hij het bezwarende bericht op haar afgeworpen had. ‘Ja, vrouw,’ zei Orne, en hij verviel gemakkelijk in de rethorische toon, waarmee hij geloofszaken placht te bespreken, ‘zo ligt onze weg getekend. En Eén slechts weet, wanneer wij geroepen zullen worden...’

Alberdien dacht aan de schampere woorden van Sytske Weistra: ‘Als ik niet in de gelegenheid ben om 't terug te halen...’ Nee, er waren er twee geweest, die geweten hadden, wanneer zij geroepen zou worden.

En zij-zelf, Alberdien, had haar het geld voor de operatie gegeven, op onderpand!...

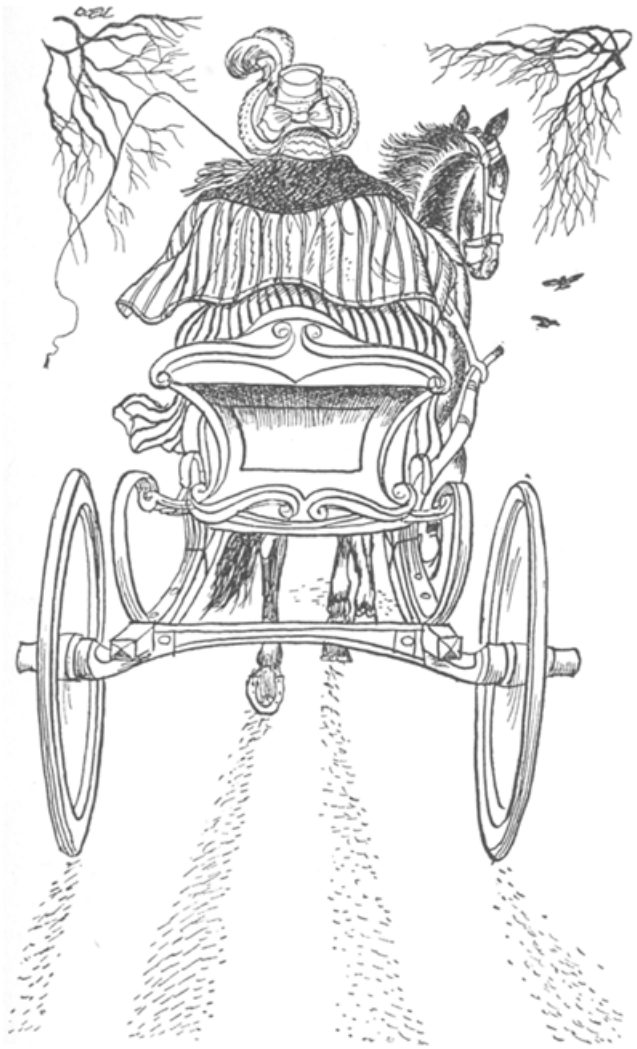

Op onderpand!!!!

Zou zij het dan niet meer leren, voordat zíj geroepen werd?

'O, Orne...' zei ze met bevende lippen. En als een klein kind liep ze naar hem toe. Hij legde zijn arm om haar schouder. Maar het was de arm van altijd; zij had rustig kunnen blijven, waar ze was.

En Alberdien zweeg over het porselein. 'Het is eerlijk van mij,' dacht ze. En nòg was er een barbaarse vreugde, stil in haar.

De heer Stellingwerf, tactvol gewaarschuwd door de burgemeester, liet weten, dat hem het bezoek eigenlijk beter paste in de volgende week.

Die middag ging Orne naar zijn zwager op rouwbezoek.

En in de avond zat Alberdien alleen thuis met Jeltje en Dientje, respectievelijk veertien en twaalf jaar oud. De anderen waren allemaal weg, het trof zo.

De meisjes mochten laat opblijven, omdat moeke zo allerverschrikkelijkst bang was, alleen in een stil huis.

Moeke was zwijgzaam; zij zat maar voor zich uit te staren, telkens weer. Ze dronken koffie met room, omdat meneer Pyter Stellingwerf niet kwam; en zij aten soes-krakelingen en amandel-hartjes. Die mochten toch niet oud worden. Het was raar, lekkere dingen te eten, en zo behaaglijk tezamen te zitten, terwijl er een dode in de familie was.

De avond verviel tot nacht, de duisternis sloot haar hand om de ramen; het theelichtje bleef als enige schijn.

Tot Alberdien weer met haar gedachten op het eigen ogenblik neerstreek. Ze zuchtte. 'Kom meiskes,' zei ze. 'We zullen maar sluiten.' En zelf stak ze de lamp aan, bij de tafel. Jeltje, de langste van de twee meisjes, sloot de gordijnen, terwijl Dientje neuriënd en meteen zwijgend omdat ze zich het sterfgeval herinnerde, het theeblad op de middentafel zette.

Alberdien ging zitten. ‘We moeten maar zó denken,’ zei ze, half tot zichzelf, ‘als iemand - - -’

Op dat ogenblik klonk er uit het achterhuis een daverende slag. Ergens was een pistool afgegaan, of iets ontploft - - -, de nagalm droeg gerinkel van scherven mee: glas. Inbrekers?!... -

‘Wat is dat...?’ zei Alberdien sidderend. Haar snelle geest wist, dat het huis bijna buiten de plaats lag, en dat de deur van de huiskamer niet afgesloten kon worden. De stilte wolkte door de holte om hen heen. Er kon niet getwijfeld worden: er was iets in huis - in hun éígen huis...

‘Moeten we niet kijken?...’ vroeg Jeltje benepen.

‘N-nee,’ antwoordde Alberdien. ‘Dit kan geen dief zijn, die zou minder lawaai - -’ doch zij zag, zij làs het in de ogen van de meisjes, gelijk zij het zelf dacht: iedereen begreep, dat er slechts drie vrouwen in huis waren... één vrouw met twee kleine meisjes... en haar porselein... - *Haar porselein!!!!* Daarom moest het te doen zijn - zij had het die morgen nog schoon gemaakt, en ermee gespeeld, in de keuken..., iemand moest dat gezien hebben...

Toen kreeg Alberdien vleugelen van verliefdheids-moed. Zij moest haar porselein beschermen - desnoods tegen vijf dieven! - ‘Kom mee,’ zei ze, en greep met trillende vingers de lamp.

De meisjes, schaduw-omdanst, duwden elkaar naar voren, en volgden met welhaast teruggaande schreden van benauwende angst.

‘De pook en de tang,’ fluisterde Alberdien bijna ademloos.

Natuurlijk liet Dientje de tang vallen. Het was een schriele imitatie van de voorgaande donderslag. Ze hadden alle drie kippenvel van ontzetting. Het was, of de Dood matjes vlocht van lawaai en stilte.

De gang was een donker-gouden fuik naar de vrees, diep achterin het huis. De engeltjes en bloemslingers leken te schommelen in het deinende licht.

Bevend volbrachten de drie hun kruistocht naar de mooie kamer.

Jeltje hield de lamp, terwijl Alberdien de tang van Dientje overnam. Zij opende de deur op een kier, en slingerde het instrument in de ruimte. Het rinkelde hysterisch over de vloer en raakte een meubel. Het gaf een toegespitste schrik.

'Is daar iemand?' riep Alberdien sidderend.

Daarbinnen heerste een stilte van wel twintig lijken.

Jeltje huilde. Maar Alberdien verbeet elke aandrang om te vluchten voor dit luguber gapende zwijgen. Zij stapte over de drempel en hief hoog haar lamp. Zo stond zij niet langer dan drie seconden. Daarna waren haar ogen genoegzaam gewend aan het vluchtend duister, om te zien, dat de ramen en buitendeuren nog gaaf en dicht waren.

En toen bleek haar de ramp, die haar getroffen had.

De glorieuze spiegel was losgeraakt van de muur, en over de porseleintafel heen gevallen. Het speelse aflappen, die morgen, door de twee jonge meisjes, had de machtige kram in de muur losgewrikt. Voorover lag de reusachtige spiegel, scherven in een lijst van houtspaanders en verguld gips, op een bed van nog meer scherven...

Doodstil naderde Alberdien. In haar achterhoofd prikte de gedachte, dat een vallende spiegel een dode voorspelde - en dat het bezit van Sytske Weistra onder de spiegel begraven lag. Een hevige minuut lang graaide het bijgeloof met kille vingers naar haar.

Zij zette de lamp op de midden-tafel. Ze had het vreemde gevoel, dit verdiend - - bijna verwacht te hebben... En toch had ze hieraan nooit bewust gedacht.

Haar handen zochten vreemd tussen de enorme spiegel-stukken. Het rinkelde nog zo lief. Zij meende de klanken te herkennen. Daar had ze een stukje porselein met familie rose. Van verduis-

terd geld. Hier - een oor, wit Delfts. Zonder medelij gekocht van juffer Van den Berg's boedel. En dit - een hoek van een celadon-bord... Ginds lag de helft van een donkerrood mokkakopje - afgedwongen van Sytske Weistra - en daar stak een hol stuk vaas overeind - van nicht Pietje Annema... Ting yao moest een witte scherf hebben - zij zag het nu zelf; en Lang yao had een dik glazuur... En dit was Ming - gestolen. En dàt was Delfts van tweehonderd j aar terug..., onrechtmatig bespaard,... en in haar hand hield Alberdien een stukje K'ang Sji... -

Zij hoorde niet, hoe de meisjes haar waarschuwden, niet verder in de scherven te rommelen: ze zou zich kunnen snijden. Haar gedachten waren overal en nergens.

'Ze moet eens aan mij denken, als ze mijn porselein bekijkt,' had nicht Annema gezegd. Ja.

De nagedachtenis aan Reitze en Willem had niet gelegen in dit bezit; en nicht Pietje had nimmer gesproken uit de porseleinen, welke zij achtergelaten had.

En wat restte er van het leven, indien een mens zich zijn naaste niet herinnerde?...

Juffer Van den Berg had gelachen; Femke, met die japon, had gehuild; Sytske Weistra wuifde ten afscheid.

En hoe dikwijls had Alberdien geld achtergehouden, kleine bedragen meestal - maar tezamen òplopend. Steeds had zij snijdend berouw gehad; het had haar gekerfd. Doch zij had de droom kunnen oproepen, en daarmee de wroeging gesust. En nu de droom aan puin lag, was het berouw teruggetreden, alsof het gedelgd was. Het had in haar geroepen, en zij had niet willen luisteren.

Nooit had zij er iets van geleerd.

Als het porselein er niet was geweest, - ach, wellicht was haar huwelijk dan tòch schoner geweest. Zou ze dan niet begrijpelijker geweest zijn voor Orne?...

Had ze hem dan ooit kunnen bestelen en bedriegen? - -

Maar zij hield zo innig veel van porselein...

Er restte haar niets dan de roze schaal, waarmee zij eens begonnen was. Die stond in de huiskamer, met krakelingen en hartjes. - En overigens: scherven, scherven.

Alle scherven van een leven, op één tafel.

Misschien was de spiegel niet te laat gevallen.

Orne vond haar later, bij de brijzel van haar leven.

‘Ik huil alleen om al die scherven,’ zei Alberdien hees, ‘om àlles, wat kapot is...’

Hij sloeg zijn arm vast om haar heen en bekeek het puin. Meer begreep hij niet.

‘Er kan nog een heleboel gelijmd worden,’ zei hij.

Prijsvraag geschenk 1951

Hieronder volgen in alphabetische volgorde, de namen der auteurs die manuscripten hebben ingezonden in verband met de in het voorbericht vermelde prijsvraag. Achter hun namen zijn enige titels van eerder gepubliceerde werken vermeld.

1. TIL BRUGMAN, Bodem, Marcus van Boven, Gods Knaap 1947 - Tijl Nix, de tranendroger 1948 - De houten Christus 1949.
2. JOSEF COHEN, Zonnedauw 1920 (Later getiteld: In dezelfde spiegel.) - Het geheime licht, Paria 1929 - Abélard en Héloïse. Roman ener liefde 1930 - De wijkende schemering 1930 - Een vrouw zoekt liefde 1934 - Mensen met sterren. 3 dln: Avond, Nacht, Dageraad 1946 - Het volksgericht 1948.
3. MAURITS DEKKER, Waarom ik niet krankzinnig ben 1929 - Aan beide kanten van de drempel 1934 - De menschen meenen het goed met de menschen 1934 - Oranje en de opstand der Nederlanders. Historische roman 1935 - Oranje en Alva's tyranniek bewind. idem 1936 - Oranje en de geboorte der Nederlanden. idem 1938 - De laars op de nek 1939-1944 - Jozef duikt 1946 - De knopenman. Gevolgd door Gammastralen en Colporteur 1947 - Omnibus. Bevattende: Amsterdam, Reflex, Het gezegende land, Boek en prentenboek, Cryptogrammen 1948 - Het merkteken 1949 - Amsterdam bij gaslicht 1949 - De wereld heeft geen wachtkamer 1950.
4. ANNA HERS, Het beugeljong 1928 - Het beugeljong getrouwd 1937 - Het heilige leven 1938 - Moeders voorbeeld 1938 - Teus ziet het spoor 1939 - Elisabeth Müller, Eindelijk tòch thuis 1940 - Zuster Agnes 1947 - De oude hoeve 1949.
5. TONNY VAN DER HORST, Ik schreef een Kerstverhaal voor jonge meisjes 1946.
6. OLAF J. DE LANDELL, Wij, moderne menschen 1935 - Spiegel aan de wand 1938 - De mislukte pastorale 1941 - Probleem in Aerdenberg 1943 - Nachtfluistering 1944 - Ave Eva. Portret van een dame 1946.
7. KATHINKA LANNOY, Trilogie: Het geslacht Trigland 1941-1942 - Skriebeltje. Een verhaal uit Scheveningen 1946 - De dans en de duivel 1948.
8. M.C. VAN OVEN-VAN DOORN, De heldendaden van Pikkie Duimelot 1930 - Pikkie Duimelot op reis met Oom Likkepot 1932 - Pikkie Duimelot bij Oom Langejaap 1934 - Het oog in het zeil 1938 - Vader Dirk en Moeder Dina 1941 - Bij ons op de boerderij 1945 - Hora ruit. Herinneringen van een oud-gymnasiast 1947.
9. ANDRÉ PETERS, Villa de Vijf Populieren 1935 - Een vrouw ging voorbij 1943 - De grote rebel, Anno 1574, 1946 - De laatste reis van Don Adreas 1947.

10. M. REVIS, 8.100.000 in^3 zand 1932 - Gelakte hersens. Ford's leven, Ford's auto's 1934 - Zaharoff 1938 - Kringloop 1942 - Thuishaven, Een roman over dingen 1947 - Paviljoen van glas, Een Amsterdamse cavalkade 1948 - Valse meesters 1948.
11. JAAP ROMIJN, Zo ging de oorlog voorbij, Een vertelling 1943 - Punt van uitgang, Vier vertellingen 1946.
12. F. DE SINCLAIR, Een nichtje dat fotografeert 1903 - De kroonprins van Dzjiboeti 1905 - Meneer Focus 1906 - Meneer Focus als hypnotiseur - Meneer Focus als globetrotter 1908 - De Van Berkels en hun vrienden 1909 - De griffier van Peewijk 1910 - Meneer Focus als meid alleen 1916 - De ridder Knol 1917 - Het noodlot van Lukas Absdale 1919 - Leugens 1921 - Clara's huwelijk. Vervolg op De Van Berkels, enz. 1922 - Een gunst en andere verhalen 1923 - De idealist 1926 - Herfstleugen 1927 - Kassian en andere verhalen 1930 - De zieke 1932 - Instituut Zombo 1940 - De jazzband van de duivel 1941 - De verdwenen bruidegom 1941 - Het huis der verschrikking 1947 - Everhardus, pas op! 1948 - Uraniapolis 1948 - Het groene oog van Siva 1948 - Het dossier X 3 1950 - Jonkheer Florimond Asperge 1950.
13. CORA WESTLAND, Levenswond 1914 - Geboortevloek 1919 - Alles vloeit 1922 - Sterveling 1928 - Als alles wankelt 1934 - De schat in het Mastbosch 1934 - De levensroman van Andries de Wilde 1949.

(*Later door de lezer in te vullen*:)
Bij de officiële uitslag bleek, dat
.....
de auteur is van de novelle ‘De Porseleintafel’.